

Sammeld. 07

D. JOACHIMI HILDEBRANDI

P. P. IN ACADEMIA JULIA

DE

H A E R E S I

I N G E N E R E

DISPVTATIO.

EDITIO NOVISSIMA.

HELMSTADII
EX OFFICINA SCHNORRIANA.

MDCCXXXVII.

94)

19

91

LIBRARY
UNIVERSITY OF
SAXONY-ANHALT
MAGDEBURG

DISPUTATIO
DE
HÆRESI.

§. I.

Momenti plurimum in cognoscenda Hæresi positum constat, quod Hæresis sit *error in Fundamento Fidei*. Quisquis igitur naturam Hæreseos habuerit perspectam, eo ipso etiam dogmata fundamenti cognoscet & a doctrinis *annatis*, quarum in Scholis seges uberrima est, facile discernet, cum oppositorum eadem sit scientia. Neque vero hodie alia magis quæstio expediri digna nonnullis videtur, quam quid sit fundamenti? quis fundamentalium numerus? unde in SS. determinatio fundamentalium præcise petenda? &c. Sicut enim in extruenda *Domo* architecti cura primaria est, ut fundamentum sit solidum; nisi enim hoc fideliter quis jecerit, quicquid superstruxerit, corruet:

A

et:

et: ita in *Dei Domo*, quæ est *Ecclesia*, nisi fundamentum sit bene cognitum, frustra erunt cætera omnia. Sed dum ostendemus, quis sit error in fundamento, de ipso quoque fundamento vi oppositionis constabit.

§. II.

Alter hujus Doctrinæ usus ex *formali* Hæreseos effectu, qui est *exclusio ab æterna salute*, est evidens. Tantum vero hoc malum est, in quod Hæresis hominem quemcunque recta præcipitem agit, ut nec lingua id exprimi, nec mente, prout par est, concipi possit. Quod enim majus sit malum, quam a Dei facie in ignem illum ἀσβεστον projici, propter quem evitandum, tam anxie rogitat Psaltes: *Et ne proicias me a facie tua.* Psalm. LI, 13. Ad hoc extremum malum præcavendum necesse est, ut Hæreses singulas æque ac omnes cane pejus & angue fugias. Sed quo modo fugies, nisi præcognitas saltem in genere? Sicut in Arte *Medica* ἰατροφίλοι partem utilem censent, quæ agit de *venenis*, non ut (quod venefici solent) aliis ea propinent, sed a veneficis porrecta salubriter propulsent: ita in hac *sancta Disciplina* Theologi de *Hæresi* agunt, non ut modum formandæ hæreseos doceant, vel alios in hæresin inducant, sed ut rationem vitandi hæreses ab ingeniis malefrioris excitatas salutariter commonstrent: Denique nemo nescit, *inveteratum vitium* impingendi hæreses etiam innocentibus ob levissima sæpe opinionum εἰδικαφέρων divortia, litigioso hoc seculo nostro ita invaluisse, ut orto vel minimo dissensu acturum *concordia* omnis & fraterna charitas, tam sancte nobis a Domino in ultimis tabulis suæ voluntatis commenda-

data

data scindatur & *in mutua vulnera fratres* acerbe coeant, quod profecto non fieret, si de natura Hæreseos inter partes dissidentes constaret.

§. III.

E *Nostros* si qui sunt, oppido pauci erunt, a quibus hæc materia ex professo fuerit elucidata. Apud *Pontificios* forsitan plures reperies, qui præsentem doctrinam ventilaverunt, sed hi fere omnes in excessu peccant, dum ductum Concilii *Tridentini* sequuntur & anathemata in quosvis five recte five perperam, five in fundamento five circa fundamentum dissentientes temere (ne quid amplius dicamus) evibrant, quæ anathemata quamvis pleraque sint *bruta fulmina & fulgura ex pelvi* donec tamen valida ab adversa parte censentur, concordiam ecclesiasticam fatis valide rumpunt. Quicquid de eo sit, videmus ex hac feriendi anathemata libidine, quod in definienda Hæresi Scriptoribus pontificiis fidendum non sit, uti nec inter Calvinianos *Remonstrantibus*, vel Arminianis propterea quod quemadmodum illi in excessu, hi in defectu peccent & apertis, imo ab universa, quæ sub cælo est, Ecclesia dudum damnatis hæresibus dicam scribere vereantur. *Cassite* quidem vel Doctores Casuum Conscientiæ in Summulis, quas condiderunt, de Hæreticis æque copiose agunt, sed nec hi satisfaciunt, cum juxta ipsos Hæresis definiatur *perinax dissensus a communi doctrina Ecclesiæ* (Romanæ) quasi vero nuda Ecclesiæ definitio, tacentibus SS. literis faciat, ut hominem aliquod dogma cælo excludat?

Ex Veteri Ecclesia catalogos hæreticorum, sed plerosque laxiores habemus, ut proinde ex his, quæ proprie Hæresis vocetur, non constet. Ipse S. Augustinus, Patrum augustissimus, quo vix alius veterum in tractandis controversiis ingeniosior, magnam in re præsentis difficultatem agnovit. Ita enim ad suum Quodvultdeum in Proæmio præfatur: *Quid faciat hæreticum regulari quadam definitione, sicut ego existimo, comprehendendi aut omnino non potest aut difficile potest, quod in processu huius operis declarabitur.* Posthæc cum libellum fuerat bipartitus, subiungit: *Prior pars erit de Hæresibus, quæ post Christi adventum atque ascensionem adversus doctrinam ipsius extiterunt. Posteriori parte, quid faciat hæreticum, disputabitur.* Repetit quidem promissum in calce libelli: *Quid (ait) faciat hæreticum, deinceps requirendum est.* Sed huic promisso Virum Sanctum sive rei difficultate permotum, sive libellum iniuria temporum periisse dixeris, stetisse in vastis eius tomis nullibi invenitur. Syllabum hæreseon ita concludit: *Rogo Vos, qui hæc legitis, ut ad id, quod restat implendum (de constitutivis hæreseos) quod TAM MAGNUM esse cernitis, me orationibus vestris adiuvetis.* Ecce quam trepidat Maximus Patrum, cum ad definiendum hæreticum in procinctu est. Hæc ideo dicta volumus, ut sicubi nec aliis in re tam difficili ubique luceat, condonetur. Certe Philastrus Episcopus Brixienfis clarus A. C. CCCLXXX, qui jam ante S. Augustinum & inter Latinos omnium primus libellum enumeratis hæresibus implevit, inter hæreses assertionem physicam, quæ *terremotum* ut rem natura-
lem

lem ad vim motricem elementorum reducit C. LII. & hanc, quæ in cælo *stellas fixas* statuit, & plura talia recenset. Sed hodie nemo tam hebes est, quin sciat hæc placita philosophica hæreses non esse. Nec male de eo judicat Beliarminus, quod *multa inter hæreses numeraverit, que vere hæreses non sunt*, & quod ideo *cum prudentia* legendus sit. In lib. de Script. Eccl. Quin & *parum considerate locutum in catalogo hæreticorum* fatetur l. IV. de amiss. grat. c. XI. Ita ergo nec veterum Hæresiologia a S. Irenæo, Epiphonio, Theodoro, Philastrio, Augustino, Hieronymo, licet a sanctis & doctis viris condita pro norma vel Regula hæreseon haberi possunt vel debent.

§. V.

Apud scriptores profanos Hæresis dicitur quævis opinio ex aliis selecta sive bona sive mala, sive vera sive falsa vel *secta*, quam quis cæteris meliorem æstimat. S. Hieronymus: *Hæresis (ait) græce dicitur ab electione, quod scil. eam unusquisque sibi eligat disciplinam; quam putat esse meliorem.* In cap. V. ad Gal. Cicero in Paradoxis Catonem in ea hæresi fuisse scribit, *quæ nullum sequitur orationis florem.* Quin & inter ethnicos numerari tot hæreses solebant, quot philosophorum sectæ vel quam diversæ Sapientum familiæ erant. Ita qui Platonis dogmata sequebantur, in *hæresi Academicorum*; qui Aristotelici erant, in *hæresi Peripateticorum*; Qui Zenonis placita comprobabant, in *hæresi Stoicorum*; Qui vero ex omnibus sectis quod optimum videbatur seligebant, in *Electorum hæresi* agere dicebantur; & sic nemo philosophorum erat, quin ^{eligendis} esset vel in hæresi qua-

quadam viveret vel ipse esset *αἰρεσιάρχης*, quales cum primis nominandi *Plato, Aristoteles, Zeno &c.* Sed de hæresibus istis Philosophorum, *Diogenes Laertius* legatur. Apud Aristotelem quæ sint problemata *πρὸς αἰρεσιν* vel *αἰρετικά* l. I. Top. C. IX. videre est. Apud *Galenum* hæresis *Empirica*; It. *Methodica hæresis* memorantur. Verum hæe acceptiones a nostro nunc instituto sunt alienæ.

§. VI.

Ad S. Scripturam progressi velut ad primariam Fidei salvificæ, adeoque etiam hæreseon cognoscendarum Regulam, initio animadvertimus vocabulum istud *indifferenter*, in bonam malamque partem accipi. In laudem *Pharisaica* sectæ Apostolus eam *αἰρεσιν ἀκριβοστάτην* comparate ad reliquas *Essæorum & Sadducæorum* sectas appellat. Quid? ipsa *Fides Christiana Nazæeorum hæresis* ejusque *πρωτοστάτης* Paulus dicitur Act. xxiv. 5. Quin & in Vrbe Roma Judæi *evangelium de Christo* audituri, rogant a Paulo hanc hæresin sibi exponi. Act. xxix, 22. In malam partem sumitur Gal. v. 20. vbi in catalogo *operum carnis αἰρέσεις* connumerantur; Quin & Tit. III. 10. Apostolus semel atque iterum *hominem hæreticum commone*re jubet, quæ admonitiones si sint frustra, vult eundem tanquam hominem desperatum vitari, propterea quod sit *ἀνομοτάκτους* suopte judicio condemnatus. Quin & in Ecclesia Corinthi *dissidia circa S. Eucharistiam* oborta hæreses vocantur, quas oportuit fieri, ut qui probati essent, fierent manifesti i. Cor. xi, 19. Denique ii. Pet. ii, 1. Apostolus multos in Ecclesia *ψευδοδιδασκάλους* fore prænunciat, qui τὰς τῆς ἀπαθείας αἰρέσεις *inducturi sint & ipsum Redemptorem suum abne-*

✿) 7 (✿

abnegaturi. Hæc fere sunt, quæ de Hæresi Sacer
codex pronunciat, pleraque ita comparata, ut ad
Schismata quoque & ad Schismaticos accommodari
possint.

§. VII.

Certum vero & in Orbe Christiano fere nusquam non conceditur, quod omnis hæresis sit ERROR, & talis quidem, cujus formalis effectus est exclusio a salute: neque enim omnis error hæresis est, quamvis omnis hæresis, quæ in vitio ponitur, nisi errore aliquo hæresis esse non possit, dicente S. Augustino in Præf. ad Quodvultdeum. Et recte in prolegomenis ejusdem libelli Lambertus Daneus: Error est genus hæreseos: neque enim hæresis est ea sententia, in qua minime erratur, etsi errari a nobis homines dicunt. Verissimum est illud S. Augustini: Errare potero, hæreticus tamen non ero. Dein Hæresis, oportet, ut sit illius error, qui Christianus haberi vel Ecclesiæ Christianæ membrum censei affectat. In eo enim inter alia hæreticus ab infideli, v. g. ab Ethnico, Iudæo, Turca differt. Iudæi hodie atque Turcæ quamvis aliquos fidei articulos & dogmata ad salutem necessaria, nempe vnitatem Dei, Creationem mundi, Resurrectionem mortuorum &c. admittant, pleraque vero mysteria v. g. Trinitatis atque Incarnationis negent, hæretici tamen non sunt, sed infideles, quia tantum abest, ut inter Christianos computari velint, ut potius Religionis Christianæ notorii & professi sint hostes.

§. VIII.

Quod ad MATERIAM Hæreseos attinet, usitate Hæresis dicitur error in Fide h. e. in fidei doctrina; vel

vel in *necessariis* ad salutem. Fides autem bifariam sumitur, semel *strictè pro solis credendis* & sic Doctrina de Sacramentis & Moribus non est pars fidei nec in iis hæreses dantur; Esto igitur hæc Hæresis *primæ notæ*. Dein extenditur sæpe vox Fidei ad *Dogmata totius Religionis Christianæ* sive sint credenda sive agenda, quotquot in S. S. Literis præsertim N. T. *clare & perspicue* sunt tradita, & h. m. Doctrinam fundamenti statuunt *Catechismum*, Hæreses quoque sub ea ratione non tantum in fidei nostræ *σύμβολον*, sed & contra Decalogum, Orationem Sacramenta, & si quod aliud dogma in Scripturis Canonicis expressum est, impingere dici possunt. Has ergo Hæreses *secundæ notæ* appellabimus. Juxta alios Hæresis adspicitur ut *error in necessariis* ad salutem, cujus tamen necessitatis varii sunt gradus: constat enim, quod major sit necessitas articulorum, quam Sacramentorum. Alia igitur Hæresis evertit, quæ *absolute & simpliciter* sunt necessaria ad salutem vel sine quibus cognitis & creditis nemo adulterorum salvatur; & hæc iterum Hæresis *primæ notæ* dici poterat. Alia est Hæresis directe opposita dogmati ordinarie quidem ad salutem consequendam necessario, at *non in tanto gradu*, quin Deus aliquando in certis casibus *veniam erroris vel nescientiæ* (ut in Scholis loquuntur) admittat, quæ posterior opinio a priori in eo differt, quod hæc inter hæreses *primæ notæ* non solum errores contra symbolum vel theoreticos, sed etiam practicos connumeret: neque enim articuli tantum Fidei in *Symbolo*, sed & *Decalogus* & *Oratio* videntur simpliciter salvando necessaria, Fides necessitate *medii*, Decalogus necessitate *præcepti*. Sed prior sententia
erro-

errores *præcticos* in necessariis ad hæreses secundæ notæ trajicit. Iuxta utramvis partitionem vox Hæreseos ad illos quoque errores, qui cum dogmatibus in Symbolo Apostolico non pugnant, extenditur.

HÆRESES PRIMÆ NOTÆ.

§. IX.

H. I. Hæresis ut *error in Fide* considerabitur, quo sensu Hæresis *primæ notæ* est error in *pure ac simpliciter credendis*. Horum elegans compendium est **SYMBOLVM APOSTOLORVM**, cujus articulos pro summe necessariis, & in constitutivis Fidei vel in credendis sufficere Ecclesia semper arbitrata est, quod nube testium veterum ac recentium ostendi poterat, nisi hoc jam dudum insigniter præstitisset Beatus noster D. D. *Calixtus* in priori maledicis Theologis Moguntinis opposito Responso, ubi Sufficienciam Symboli in his, quæ fidem constituunt, ex primæ, mediæ atque infimæ ætatis scriptoribus usque ad tempora Reformationis luculente ostendit. Tertulliano dicitur *Regula Fidei*. At quomodo regula, nisi adæquata? *Hæc regula*, inquit, *nullas apud nos habet questiones, nisi quas Hæreses inferunt & quæ hæreticos faciunt*. Et paulo post: **NIHIL VLTRA SCI-RE EST OMNIA SCI-RE** (sc. necessaria creditu) Lib. de Præscript. c. 13. S. Cyrillus Hierosolym. in paucis Symboli huius versibus universam **FIDEI doctrinam comprehendendi** adserit. Catech. Illumin. V. Leo M. **Symbolum Catholicum** appellat, cuius solius gladio omnes hæreticorum opiniones destrui possint. In epist. Pulcherianam. Isidorus Hispalensis in **Symbolo Trinitatis** (ira pri-

B

prisci communiter Symbolum Apostolicum vocarunt, quod in illo mysterium SS. Trinitatis funderetur) *omne Christiani dogmatis sacramentum contineri* scribit. Lib. VI. Orig. C. XIX. Imo dum vetus Ecclesia *Catechumenos*, quoad credenda, nonnisi Symbolum edocuit eoque admissio Sacramentum Fidei h. Baptismum iisdem contulit, postea pro Christianis, æternæque salutis capacibus agnovit, publice sufficientiam Symboli in constitutivis vel articulis fidei contestata est.

§. X.

Neque vero putandum est hac sententia hodiernos *Photinianos* aliosve hæreticos, qui *quoquo modo* vel quovis sensu exposita verba Symboli acceptant & sub hoc prætextu capitales sæpe errores abscondunt ab hæresi absolvi. Minime! Apud hos enim non est Symboli Apostolici acceptio, sed prava detorsio. Nos cum in Symbolo constitutiva fidei, absolute ad obtinendam salutem necessaria contineri diximus, Symbolum *vero ac nativo suo sensu*, quem *virtus dictorum* postulat, intellectum volumus. Sicut enim sufficientia S. *Scripturæ* non tollitur per id, quod hæretici quoque in ea malæ causæ præsidium ponant, cum verum *Scripturæ* sensum pervertant. Par ratio est de Symbolo. Verus autem & nativus Symboli sensus est, juxta quem Orbis Christianus SEMPER ET VBIQUE præsertim in Oecumenicis Conciliis, per *antiqua Symbola*, *Nicænum* cum appendice Constantinopolitana & *Athanasianum* (etsi hujus antiquitas tanta non sit, ut ab ipso S. Athanasio, malleo illo Arianorum collectum dici possit, cum primam ejus mentionem A. C. clo CC XXXIX. factam erudite

Vossi-

Vossius de tribus Symbolis differet. II. statim in initio ostendat) per *Anathematismos Ephesinos*, per *Confessionem Chalcedonensem*, per *Capitula Milevitana & Arausicana* contra Arianos, Macedonianos, Nestorianos, Eutychianos, Pelagianos ac Semipelagianos idem illud declaravit.

§. XI.

Quibus fundamenti loco positis hæc dogmata erunt omnibus adultis cognitu ac creditu necessaria (I) quod Deus *in tempore* cælum & terram, & id omne, quod hujus universi ambitu continetur, *creaverit*, & quod sine ipso factum sit nihil eorum, quæ facta sunt. (II) Quod Deo sit *Filius* & is æque *Deus*. (III) Quod *Spiritus S.* sit cum Patre Filioque *Deus* (IV) Quod *alius* a Patre sit Filius, & *alius* ab utroque Spiritus S. (V) Quod Filius Dei *propter nos* homines & propter nostram salutem descenderit e cælis, & *manens quod erat* HOMOFACTVS SIT. (VI) Quod Filius Dei de B. Virgine ex superventu Sp. S. *sine omni peccato conceptus natusque* sit. (VII) articuli fidei sunt Christi *Passio, crucifixio, mors, sepultura, resurrectio, ascensio in cælos, reditus ad Judicium*, quia hæc omnia in Apostolico symbolo expressa sunt. (VIII) Sub jactura salutis cuius credendum est, quod homo ad *Imaginem Dei* conditus eam sua culpa amiserit. (IX) Quod post lapsum homo ab *ortu suo* redemptionis per Christum indigus in *peccato conceptus sit & natus* (X) Quod nemo mortalium ab Adami lapsu *meritis operum* salvari possit, sed quod omnes nos per *Dei gratiam* h. gratuitum atque indebitum favorem salvemur (XI) Quod salutem æternam *meritis nostris* indebitam, D. N. IESVS CHRISTVS *suo merito*,

rito, & satisfactione, passione ac morte nobis acqui-
 fiverit. (XII) Quod Deus *Penitentibus* h. e. peccata a-
 gnoscentibus, contritis, in ipsius gratia & Christi
 merito confisis vitamque emendantibus vel saltem e-
 mendare serio proponentibus *peccata*, quanta quan-
 ta sint, *remittat*, in filios adoptet & hæredes vitæ æ-
 ternæ constituat. (XIII) Dogmata fundamenti sunt
Resurrectio nostrorum corporum, extremum Judicium,
æterna piorum salus & impiorum condemnatio æterna.
 Denique (XIV) sancte credendum est, quod cæterus
 hanc Religionem amplexus Dei populus vel quod
 idem est, sit *Ecclesia* &c. Hæc est succincta funda-
 mentalium (quoad constitutiva Fidei) Synopsis. Ho-
 rum unum si negetur, hæresis est & dogma anathe-
 mate dignum. De *Numero* fundamentalium cum
 nemine contendemus, dummodo de re ipsa constet,
 cum fieri possit, ut manente eodem fundamento in
 iisdem dogmatibus verba hic multiplicet, ille con-
 trahat aliusque alio plures vel pauciores articulos nu-
 meret, qui dissensus cum non in re, sed in verbis sit,
 infami hæreseos nota traduci non debet.

§. XII.

Porro cum Symbolum Apostolicum *ἐπιτομὴν*
 fundamentalium credendorum statuimus, non asseri-
 mus *singula* in eodem contenta pro articulis fidei ha-
 benda, sed *integras enunciationes*. Ita Christum esse
 passum est de fide, sed *Præside Pontio Pilato* idem
 contigisse est circumstantia temporis, non dogma
 fundamenti, sine quo cognito & credito nemo possit
 salvari. Nec sine causa in recensione fundamentali-
 um *Descensus Christi ad Inferos* prætermittitur, cum
 ve-

vetustissimi quique scriptores, qui regulas Fidei te-
 xerunt, *S. Irenæus Tertullianus, Origenes* *περὶ ἀρχῶν*
S. Augustinus in l. de Fide &c. hujus descensus ne ver-
 bulo quidem mentionem fecerint, sed immediate
 sepulturam Christi eum ejusdem Resurrectione con-
 junxerint, quemadmodum etiam *Ruffinus* presbyter
 Aquilejensis, notissimus ille Symboli Interpres, qui
 sub finem seculi IV. vixit, non tantum Symbolo O-
 rientalium, sed ipsi Romano hanc particulam deesse
 contestatur. Imo quod majus est, de reali quapiam
 Christi ad infernum vel damnatorum carcerem pro-
 fectione, Apostolicis literis vix quicquam clare &
 aperte dictum invenies. Vnde colligitur hunc arti-
 culum vel in alio aliquo præcedentium implicite
 contineri, vel minus principalem nec simpliciter
 fundamentalem esse, ut proinde qui eum (prout a
 cæteris contradistinguitur) negat vel in dubium vo-
 cat, hæreticus censi non possit. Sic & *Communio*
Sanctorum, quia cum articulo de Ecclesia coincidit,
 non tam novus articulus, quam proxime antegressi
 explicatio viderur. Ecclesia enim (vera ac pura, jux-
 ta Aug. Conf. art. VII.) definitur Sanctorum Con-
 gregatio. Denique in Symbolo præcise loquendo
 articuli fidei non sunt *Omnipotentia Dei & Creatio*
caeli & terre, ut sic & absolute considerata, cum hæc
 dogmata ex lumine quoque rationis consent. Sed
 articulis fidei intrinsicum est, ut aliunde nisi qua fa-
 cem præfert Revelatio, cognosci nequeant.

§. XIII.

Fundamentum salutis (in quod dum impingi-
 tur, est Hæresis) *propriissime & in rigore* dicitur, in
 B 3 quo

quo Salus nostra fundatur. Fundatur autem proxime in Christo ejusque ter sancto merito: neque enim in alio quoquam salus neque aliud nomen sub celo est, in quo salvari oporteat, nisi nomen IESU. Act. IV, 12. Gratis justificamur Dei gratia per Redemptionem factam in Christo Jesu quem Deus proposuit propitiatorium in sanguine ipsius Rom. III. 24. Vnde aliud fundamentum dicente eodem Apostolo ponere nemo potest, prater id, quod semel positum est Jesus Christus; I. Cor. III, 11. Etiam in Vet. Test. cardo salutis erat Fides in Messiam, qui proinde fundamentum in Sion, lapis angularis, fundatio fundatissima dicitur Es. XXVIII, 16. & sicut omnes nos per gratiam D. N. C. salvos fore credimus, ita idem credidisse Patres V. T. affirmat Petrus in Synodo Act. XV, 11. Hæc igitur Summa Salutis consequendæ: Sic Deus dilexit mundum, ut unigenitum filium daret, ut omnis, qui credit in eum non pereat sed habeat vitam æternam. Joh. III, 16. Si qua igitur Hæresis Dei Gratiam, cujus hostis erat olim Pelagius monachus ex Britannia, vel meritum, satisfactionem & Redemptionem per Christum evacuet, ut hodie ex hypothesi alterius erroris faciunt Neophotiniani, (qui Christum nos passione ac morte sua non redemisse, sed vitæ tantum exemplar, quod imitemur, dedisse docent,) hoc dogma summo jure pro hæretico haberi posse existimamus, quia Gratia Dei & meritum Christi salutem nostram proxime fundant, & primaria Salutis nostræ sunt principia.

§. XIV.

Sed quia Meritum Salvatoris, recte cognosci impossibile est, nisi *Persona* quoque Christi Θεανθρώπος præ-

præcognita sit, evidens est, quod vel maxime cognitio Christi necessaria sit, præsertim cum ipsius Christi vox sit: *Hæc est vita æterna, ut te Pater solum verum Deum & quem misisti, Filium tuum I. C. agnoscant* Joh. XVII, 3. Nisi enim Christus sit *Deus*, nulla est propter infiniti valoris defectum ejus satisfactio; nisi sit *Homo*, homo adhuc erit in reatu. Divinitas ergo Christi & per consequens mysterium SS. Trinitatis, quod propter mysterium Incarnationis revelatum, est de salutis nostræ fundamento, & e pessimis hæreticis fuerunt vivis quidem Apostolis *Ebion & Cerinthus*; Seculo II. *Carpocrates, Artemo & Theodorus Byzantinus*; Seculo III. *Paulus Samosati* in Syria Episcopus; Seculo IV. *Arius* ecclesiæ Alexandrinæ presbyter, cuius dogmata longe lateque diffusa Orbem fere Christianum olim occuparunt, juxta ac *Photinus* Syrmii episcopus in ea ab *Ario* distinctus, quod hic Filium Dei ante mundi primordia a Deo creatum *ἐξ ἀκρύτων*; iste eundem in utero matris primum cæpisse blasphemaret. Photini hæresin hodie novo paxillo *Sociniani* suspendunt, quorum auspices & promachi superiori seculo *Michaël Servetus, Valentinus Gentilis, Lælius Socinus, Georgius Blandrata, Franciscus Davidis, Johan Sommerus*, & hoc nostro *Faustus Socinus, Christoph. Ostorodus, Valent. Schmalzius Gotthanus, Crellius, Volkelius &c.* fuerunt. Huc quoque pertinent *Hostes divinitatis Spiritus S. dicti Pneumatomachi* & ab Auctore, qui seculo IV. vixit, *Macedoniani*; juxta ac omnes, qui non tantum singulas personas, sed totam S. Trinitatem adorari distinctonem personarum in Deo evertere conati sunt, uti fecit seculo II. *Praxeas, & Hermogenes* vocati *Theopaschitæ & Patripasiani*. Seculo III. *Sabellius* &c.

&c. Antitrinitarii specialiter appellati, qui omnes
 læsæ divinæ Majestatis rei impiam manum in ipsum
 Deum evibrarunt. Præter hos non minus sunt hæ-
 retici, qui *humanitatem Christi* arietarunt *Simon Ma-*
gus, hæreticorum omnium signifer, *Basilides Alex-*
xandrinus, *Valentinus*, *Marcion*, *Apelles Manichæi*
eorumque gregales, & *hodie multi ex Anobaptistis*. To-
 tum vero Incarnationis mysterium *Nestorius* & *Eu-*
tyches seculo V. destructum oppositis e diametro
 hæresibus voluerunt. Hæ sunt portæ inferorum, po-
 tiores Hæreses vel pestilentiora dogmata, quæ ad-
 versus fidei articulos in Symbolo Satanas ab orco con-
 tra ecclesiam, veritatis illam columnam produxit.
 Verum Ecclesia *Caucasi* instar altissimis defixi radici-
 bus sub Salvatoris sui præsidio & ductu Spiritu S. im-
 mota permansit nec fluctus h. e. insultus hæretico-
 rum concutere eam potuerunt, sed ipsi fuerunt con-
 fracti. Atque has hæreses præcipuas reputamus ideo,
 quod duo hæc mysteria S. S. Trinitatis & Incarnatio-
 nis sint ἀληθῆ vel fastigium Religionis nostræ, quibus
 ab infidelium cætu, a Judæis, Turcis atque ethnicis
 Christiani nos discernimur. Interim concedimus in
 aliis quoque articulis graves hæreses cum æternæ sa-
 lutis dispendio conjunctas dari v. g. si quis neget *Re-*
surrectionem mortuorum, quod & ipsum a præcis hæ-
 resiarchois *Simonianis*, *Saturnianis*, *Basilidianis*, *Car-*
pocratianis, *Valentinianis*, *Marcitis*, *Ophitis*, *Caia-*
nis, *Sethianis*, *Archonticis* & pluribus aliis factum sit.
 si quis cum hostibus gratiæ *peccatum originis* neget,
Ecclesiam vel *extremum iudicium* vel *infernum* & c. non
 credat nihil non horum hæresis est ideo quod hæc
 singula directe Symbolo Apostolico prout Verus Ec-
 clesia exposuit, adversentur.

Dividi alias Hæreses, ut nunc de iis loquimur, in *Generales & Speciales* solent. *Speciales* dicuntur, quæ unum duntaxat fidei articulum; *Generales*, quæ plures simul articulos destruunt, id quod in Hæresibus communiter fieri videmus. Sunt enim articuli in Symbolo instar *aureæ & e celo pendulæ catenæ* ita invicem connexi, ut qui unum solvit, communiter plures confringat & totam fidei salvificæ compagem tandem dissolvat. Nec male alicubi S. Hieronymus scripsit: *Hoc proprium est hæreseos, ut de una hæresi due fiant & hæc rursus in partes dividantur.* Sic ex *Arianismo* velut ex equo Trojano innumeræ sectæ *Ariesebiani, Anomoei, Exucontii, Photiniani, Pneumatomachi, Duliani, Psatyriani* in perniciem Ecclesiæ profiluerunt, invicem quidem discordes, in eo tamen concordēs, quod Filius Dei non sit Deus. Similiter *Eutychnianismus* plurium hæreseon vel saltem errorum officina erat. Hinc enim *Monophysitæ, Schematici, Acephali, Tritheitæ, Agnoetæ, Damiani, Pauliani, Petrītæ, Armenii, Monotheletæ vel Univoluntarii, Aphtartodocetæ, Phtartolatræ, Jacobitæ &c.* coorti sunt. Et ne longe factorum exempla petantur, hodiernos *Photinianos* spectemus. Hi cum initio quidem solam divinitatem Christi evertissent, fieri aliter non poterat, quin duo illa suprema Fidei mysteria Trinitatis & Incarnationis pessundarent: Nam si Christus, Dei Filius non sit verus & essentialis Deus, nec divina persona, nulla quoque amplius erit *Trinitas* in Deo. Dein si Christus non sit Deus, sequitur, quod Deus *humanam* carnem non assumerit. Actum quoque est de merito Christi: neque enim a nudo eoque finito homine

C

infi-

infiniſſimæ juſtitiaſ fatiſſeri potuit. Quid? dum Chriſtum Deum negant, nihilominus divino cultu ma-
ctant, prorfus in *idololatriam* incidunt. Neque hic
ſubſiſtunt, ſed & alios articulos paulatim convellunt.
Creationem ex nihilo dubiam faciunt Deoque materi-
am coævam ponunt. *Reſurrectionem* mortuorum
impugnant, dum eadem numero corpora reſurre-
ctura negant, quæ omnia ex Catechiſmo Racovia-
no liquent. Tales igitur Hæreſes Generales dicun-
tur. Inter has vero *duæ factiones* eminent. Vna *Di-
vinitatem* Chriſti impetit, habetque auctores *Ebionem*
& *Cerinthum*, contra quos ipſe Johannes Apoſtolorum
calamum veritatis ſtrinxit. Deſiit tandem in *Nefori-
aniſmo*; altera *Humanitatem* Chriſti convulſit, autore
Simone Mago, quem Petrus & Paulus Apoſtolorum
Principes Romæ confutarunt. Deſiit tandem in *Eu-
rychianiſmo*. Hæ duæ Scholæ per aliquot ſæcula in-
numerum hæreticorum numerum attraxerunt, ut
Lerna malorum recte dicantur. Dogmata autem illa
hæretica eſſe evidens eſt, cum ab ipſis Apoſtoliſ auctores ſint condemnati & ab eccleſia proſcripti. Et
hactenus de Hæreſibus Primæ Notæ.

HÆRESES SECUNDÆ NOTÆ.

§. XVII.

Hæreſis primæ notæ eſt, ut oſtendimus, *error*
in conſtitutivis Fidei vel in articuliſ Symbolo Apoſto-
lico comprehenſiſ. Sed cum S. *Scriptura*, *θεόπνευστος*
ἡ γραφή ſit primarium idque unicum totius noſtræ Re-
ligionis quoad ſacra dogmata fundamentum, canon
fidei, regula vitæ & norma ſalutiſ, fieri aliter non
poſteſt, quin omnia dogmata ſive theoretica ſive *pra-
ctica* a Deo ſcriptiſ prophetiſ atque apoſtoliſ clare
&

& perspicue indita & sancte nobis commendatā ad salutem sint necessaria, ut proinde non tantum *in Credendis Symbolum*, sed & *in Agendis* (hæc enim Deus ad salutem æque requirit) *Decalogum*, *Precem Dominicam*, *Sacramenta Baptismi & Eucharistiæ*, Verbo: omnia *Catechismi* capita & alia quædam *Dogmata* quamvis ex naturæ lumine cognita, quæ ad articulos fidei $\chi\epsilon\sigma\omega$ habent ab Apostolis & Prophetis evidenter proposita fundamenti loco statui oporteat. Inde enim *super fundamentum Apostolorum ac Prophetarum superstructi* dicimur ipso summo angulari lapide *Jesu Christo* Eph. II, 20. Afferimus ergo quod quicquid sacrorum dogmatum totius Scripturæ, cum primis N. T. (quod est enucleatio Veteris) ambitu evidenter continetur & Orbi Christiano commendatum est, *fundamentale* h. e. necessarium cognitu ad salutem eique directe opposita doctrina Hæresis dici debeat, juxta quam sententiam scripra ab Apostolis virisque Apostolicis sufficienter ad salutem tradita erunt *Lapis* quasi *Lydius*, ad quem dogmata omnia, sintne catholica, an hæretica, probari oportet, Si quod dogma cum scriptis apostolicis congruit, Catholicum id est, vel dignum, in quod tota Ecclesia consentiat. Si quod dogma iisdem e diametro ad-versetur, qualecunque tandem sit, erit hæreticum. His positis Hæresis secundæ notæ est *error apostolicæ doctrine manifesto & clare oppositus in agendis æque ac credendis.*

§. XVIII.

In primitiva Ecclesia hanc Praxin cognoscendæ hæreseos observatam insigniter *Tertullianus* latinorum Patrum, qui e scriptis constant, facile antiquis-

fimus in lib. de *Præscriptione* inde sic dicto, quod in
 eo modum in apuricum producendi hæreses ex colla-
 tione cum Apostolicis litteris præscribat. *Hanc*, ait,
dirigimus Præscriptionem aduersus hæreticos, si D. N.
 I. C. Apostolos misit ad prædicandum, alios non esse re-
 cipiendos prædicatores, quam quos Christus instituit,
 quia nec alius Patrem novit, nisi Filius & cui Filius
 revelavit, nec Filius aliis videtur revelasse, quam Apo-
 stolis, quos misit ad prædicandum, utique quod illis re-
 velavit. Quid autem prædicaverint Apostoli, & hic
 præscribam, non aliter probari debere, nisi per eas Ec-
 clesias, quas Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando
 tam viva, quod ajunt, voce, quam per epistolas postea.
 Si hæc ita sunt, constat omnem doctrinam, que cum a-
 postolicis ecclesiis matricibus & originalibus fidei conspi-
 ret, veritati deputandam: Hec enim sine dubio id tenet,
 quod ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus
 a Deo accepit; reliquam vero omnem doctrinam de
 mendacio (de hæresi; quia contra hæreses est Tertul-
 liani Præscriptio) præjudicandam, quia sapit contra
 veritatem ecclesiarum, Apostolorum, Christi & Dei.
 Et paulo inferius: Age jam, qui voles curiositatem ex-
 ercere in negotio salutis tue (qui de modo consequen-
 dæ salutis sollicitus es) percurrere ecclesias Apostolicas,
 apud quas ipsæ adhuc cathedræ Apostolorum suis locis
 præsententur, apud quas ipsæ authentica litteræ eorum re-
 citantur sonantes vocem & representantes faciem unius-
 cujusque. Proxima est tibi Achaja? Habes Corinthum.
 Si non longe es a Macedonia, habes Philippos, habes
 Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere habes Ephe-
 sum. Si autem Italiae adiaces, habes Romam. Hæc
 Tertullianus, e quibus patet in Veteri Ecclesia mo-
 rem

rem deferendi dogmata ad Cathedras Apostolorum h. e. ad Ecclesias ab ipsis Apostolis fundatas viguiffe non quod cathedris istis *infallibilitas* annexa & in successores devoluta crederetur, sed quod *tum temporis* adhuc manuscripta apostolica & ab ipsis Apostolis viva voce edocti discipuli præessent. Hodie autem, cum cathedræ istæ partim funditus deletæ, partim erroribus manifestis pollutæ sint nec amplius autographa apostolica ostendere possint, frustra ad tales provocaveris. Sufficiunt earum loco SCRIPTA APOSTOLICA, quæ sancte adhuc Ecclesia universa custodit. His quicquid in dogmatibus repugnat, ut olim, ita hodiernum inter hæreses deputandum est, teste eodem Tertulliano in initio libelli de velandis Virginibus: *Omne id, quod contra Veritatem* (SS. litterarum) *sapit, hæresis est etiam vetus consuetudo.* Et in l. de Resurr. Hæreticos *Scripturarum lucifugas* appellat.

§. XIV.

E græcis Patribus S. Irenæus l. 1. c. 3. Doctrinam Apostolorum in scripturis *Fundamentum & columnam fidei* appellat, quia fidem salvificam inde disci, agnosci, extrui & concipi oportet, quin & hæretico nomine infamat omnes, qui *Scripturis Apostolicis non assentiuntur*, & notas hæreticorum his verbis describit c. 2. *Cum ex Scripturis arguuntur, in accusationem convertuntur ipsarum Scripturarum, quasi non recte habeant, neque sint ex autoritate & quia varie sint dicta & quia non possit ex his veritas inveniri ab his, qui nesciunt traditionem.* Quotquot igitur in evidens S. Scripturæ dogma impingunt, S. Irenæo hæretici dicuntur. Similia habet S. Hieronymus, qui

qui in epist. ad Gal. v. ita definit: *Quisquis aliter intelligit S. Scripturam, quam sensus Spiritus Sancti flagitat, a quo conscripta est, licet de Ecclesia non discesserit, hereticus appellari potest.* His ὀρθόδοξα sunt, quæ S. Hilarius scribit l. II. de Trinit. *Extiterunt plures, qui caelestium verborum simplicitatem pro voluntatis suæ sensu, non pro veritatis ipsius absolute solutione susciperent, aliter interpretantes, quam virtus dictorum postulat. De intelligentia enim hæresis est, non de scriptura, & sensus, non sermo fit crimen.* Juxta Hilarium igitur Hæreticus est, quicumque ullum S. Scripturæ dogma (male interpretando verba Spiritus S.) pervertit.

§. XX.

Ex recentioribus M. Antonius de Dominis, Vir SS. Antiquitatum & consuetudinum Vet. Eccl. callentissimus in rem præsentem: *Quoties, inquit, nova doctrina est contraria Dogmati in Scriptura clare & manifeste contento, tunc ex tali Scriptura hæresis agnosceretur & damnabitur sola Scriptorum in se clarissimarum inductione atque ex illis Novator convincetur, qui sane si contra claras Scripturas sentiat non tam hæreticus erit, quam infidelis. Si enim admittat aliquod dogma clare in SS. Literis reperiri, id tamen verum esse non putat docetque Scripturam mentiri, isti erit omnino infidelis. Verum omnis Hæresis est in falsa Scriptorum interpretatione & distorta intelligentia eorum, qui Scripturas admittunt, tanquam vere a Deo revelatas & a Spiritu S. dictatas, sed eas perverso sensu intelligunt & explicant (Hæresis igitur juxta M. Antonium est perversa explicatio S. Scripturæ in dogmatibus.) Vbi autem interpretatio illa stulta est & nul-*
lam

lam in se probabilitatem habet, erit crassa & palpabilis haeresis, statim explodenda. At si nova interpretatio aliquid probabilitatis habuerit, Concilia Generalia convocanda sunt, in quibus vera loci interpretatio indaganda est, tum ex aliis Scripturae locis parallelis, tum ex Veteris Ecclesiae sensu ita, ut si Ecclesia semper & ubique apostolicis traditionibus instructa dogmaticum istum Scripturae locum contrario sensu intellexerit, novitas ista tanquam haeresis explodenda sit &c. Hæc Spalatinus Archi-Præsul l. VII. de Rep. Eccles. cap. VII. §. 4. quo arbitro Hæresis in manifesto a dogmatibus S. Scripturae dissensu collocanda est. Ejusdem nobiscum sententiæ est B. Hornejus, qui in Dispp. Theol. de Ecclesia th. XXXII. Hæreticos definit, quod Christianam quidem fidem amplectantur, & hac ratione ab infidelibus differant, sed ita, ut unum plura eius capita in dubium vocent aut ALITER INTELLIGANT, quam ea VERBO DEI exposita sunt & Ecclesia Christiana ab initio usque intellexit. Et th. seq. scribit: Hæreticus dicitur, qui DOCTRINAM VERBI DIVINI, ut ea ab APOSTOLIS ipsis tradita est, non servat, sed INTERPOLAT. Si quæ igitur Doctrina ab Apostolis profecta sive de Fide sit, Sacramentis vel moribus eademque morose impugnetur, Hæresis est. Th. XXXV. remedium optimum contra omnes haereses statuit, Doctrinam Apostolicam ut quemadmodum ab initio in toto orbe tradita hæc est, accurate custodiatur & SS. Scripturis Apostolicis, quibus doctrina illa uberrime exposita est, simpliciter & sine omni detorsione credatur eæque ita, ut ecclesia univërfa a principio intellexit, intelligantur.

§. XXI.

Neque vero Auctoritas tantum veterum ac recentium Dd. sed & ratio manifesta comprobat, errorem quemvis doctrinae apostolicae recta adversum in agendis aequae ac credendis haeresin esse. Nam cum Deus docet vel dogmata pandit, haec profecto Christianis nobis cognitu, creditu, factu ad salutem necessaria sunt omnia, quamvis omnium non sit par necessitas: propter nostram enim salutem illa tradita sunt omnia: quod si dogmatum S. Scripturae notitia indifferens & ad consequendam salutem perinde sit, eadem revelasse vel explicasse opus non erat. *Agnosimus quidem (scribit ex re & vero Casaubonus) inter contenta divinis oraculis discrimen, quod non sunt omnia ad salutem ex aequo necessaria. Illa simpliciter sunt necessaria, in quibus DOGMA aliquod continetur, puta de Vno Deo, de Tribus Personis SS. Trinitatis, de Redemptione humani generis per Christi sanguinem, de SACRAMENTIS aut similibus aliis. Exempla virtutum aut historicae narrationes remissiore quadam, ut sic dicam, necessitate sunt necessariae. Quae pertinent ad prius genus, ea videmus ab omnibus Evangelistis aut plerisque omnibus esse posita. Sic de Sacramento Baptismi agunt omnes Evangelistae & de S. Eucharistia omnes, praeter Johannem, ut quibusdam placet: nam alii aliter censent gravibus de causis. Idem in epist. ad Perronium: Nulla ad ineundam Concordiam via brevior est, quam si diligenter separentur necessaria a non necessariis & ut in illis conveniat, opera omnis infumatur; in non necessariis libertati Christianae locus detur. Simpliciter necessaria Rex appellat, quae expresse Verbum Dei praecipit credenda & facienda, vel*

vel ex Verbo Dei necessaria consequentia Vetus Ecclesia elicit. Cum igitur non articuli tantum fidei (ita vocamus dogmata *puræ* fidei, quæ in Symbolo exant nec nisi ex revelatione constant) sed & Decalogus (una cum Prece Dominica) & Sacramenta aliaque dogmata, quæ Scriptis apostolicis clare continentur, sint ad salutem necessaria, utique in his quoque Capitibus Doctrinæ Christianæ hæreses dantur, quia hæresis est error in quibusvis ad salutem necessariis.

§. XXII.

In hac sententia iterum mos Vet. Ecclesiæ nos confirmat: Illa enim non solum ob negata vel in dubium vocata Fidei constitutiva, sed & in *Præambulis quibusdam* vel *Antecedentibus* fidem Dogmatibus, quamvis ex lumine naturæ cognitis Hæreses statuit. Quis nescit Semper & Ubique pro damnatis hæreticis *Manichæos* habitos ideo vel maxime, quod *DVO RERUM PRINCIPIA inter se diversa atque adversa eademque æterna & coeterna duasque naturas Boni & Mali sequendo alios antiquos hæreticos docuerint*, teste S. August. ad Quodvult. hæ. XLVI. qui per novennium ipse in hac hæresi vixit. Verum talis illa est, quæ multitudinem Deorum infert & Vnitatem Dei naturaliter cognitam arietat. Huc e primis tribus seculis hæretici plerique pertinent, *Basilidiani*, quorum deafter erat *ABRASAX* vel *Abrasadabra*; *Valentiniani* cum suo XXX. *Æonum* figmento; *Marcitæ*, qui deos duos contrarios finxerunt *Λόγον* καὶ *Σίγην*; *Heraclionitæ*, qui *Æonum* Conditores *Bython* & *Sigon* h. Profundum & Silentium statuerunt; *Hermogemiani* ob assertam *Hylem*; *Marcionitæ* autores tritheismi,

D

Deo

Deo uno summo, altero medii ordinis, tertio infimo existente & Mundi architecto; *Ophite*, quibus in Sacris Dei loco Serpens; *Sataniani*, qui Satanam, ne noceret, adorarunt. Hi omnes propter asserta quæ non minus rationis lumine, quam ex S. Scriptura confutari possunt, inter hæreticos communi totius ecclesiæ calculo relati sunt, cum horum Dogmata SS. literis aperta fronte repugnent.

§. XXIII.

Similiter *Ambropomorphite* vel *Audiani*, qui Deum corporeum membrisque humanis, oculis, manibus, auribus &c. præditum finxerunt adeoque non articulum fidei striçte & per se ita dictum, sed *Simplicitatem Dei*, Attributum naturaliter de Deo cognitum subverterunt, ab Ecclesia velut hæretici sunt proscripti. S. *Augustinus* ita illos cum cæteris hæreticis componit, ut fateatur suum ab *Epiphanio* diffensum: Epiphanius enim Audianos Schismaticos, non hæreticos appellasse videbatur. Sed hi Doctores conciliari possunt, si dicas Audianos esse & non esse hæreticos *diverso respectu*. Dum enim *Augustinus* hæreticis connumerat, dogma ipsorum ponderat, quo quia expresse contradicunt Christo Joh. IV, 24. dicenti: DEVS SPIRITVS EST, materialiter hæretici erant. Nec obstat, usitate in SS. literis Deo corporis membra tribui: id enim improprie per *Ἀνθρωπομορφίαν* fieri tum ex recta ratione tum ex fidei analogia novisse poterant. Dum vero *Epiphanius* solum *Schismaticos* vocat, ad formam hæreseos, quæ est, (ut infra dicitur) *Pertinacia*, respicit: nam ipse Audius *Ἀρεσιάρχης* (homo cætera probus) stupidus &

sim-

simplex & quotquot illum sequebantur, plerique monachi magis ex *stupore*, quam malitia errasse (ut ex eodem Epiphanio hæ. XX. constat) ideoque formales hæretici non videntur fuisse. Si qui hodie sint, qui nomen Christi profitentur, negent autem *Providentiam Dei*, *Æternitatem*, *Omnipotentiam* ipsi Apostolico Symbolo insertam *Iustitiam Dei* &c. *immortalitatem animorum*, dari *Angelos*, existere *Diabolum* aut similia; hæc omnia erunt hæreses secundæ notæ, quamvis proxime non sint contra Fidei constitutiva, sed adversus Fidei præambula & ad Naturalem Disciplinam, ad Pneumaticam referantur, soliusque naturæ ductu convelli queant. Hæreses autem ideo sunt, quia horundem opposita doctrina in SS. Literis constanter & evidenter est exposita.

§. XXIV.

Notanter autem diximus, hæreses in *QVIBVS-DAM* Præambulis Fidei occurrere; præsertim in his cum quibus articuli fidei ita complicantur, ut sine iis plene exponi nequeant, dicunturque articuli fidei per accidens: nam de omnibus hoc asserere foret absurdum, cum in multis Fidei antecedentibus variæ quæstiones *curiosæ atque otiosæ* moveri possint, quarum nulla est in Sacro Codice decisio ideoque affirmare & negare ad salutem perinde est v. g. An Deus exacte definiri possit? an Deus sit *NUMERO* unus, quod nonnulli etiam Patrum veterum negarunt? Quales in mente divina existant *ideæ*? Quomodo Deus seipsum contempletur vel amet? &c. De his in S. Scriptura indecisus quæstionibus salva Religione Christiana citra notam hæreseos varie disputari potest.

est. Par ratio est de *Consecutivis* Fidei, quæ ex positis in Symbolo articulis educuntur. De his ita censemus: Nullum contra fidei consecutiva dogmaideo, quia consecutarium aliquod articulorum fidei evertit vel quia inde hæresis *primæ notæ* per consequentiam elicitur, pro hæresi habendum, quamdiu adversa pars consequentiam illam non admittit, cum in formandis consequentiis facile subesse vitium possit; errores tamen hæresibus primæ notæ valde propinquos aliquando contingere patet, cum scilicet ex aliquo dogmate per bonam & pronam consequentiam everfio articuli in Symbolo educi potest. Ita v. g. si quis neget Christum *Risibilem*, error est vicinus illi hæresi, quæ Christum hominem negat, prout in supra laudato contra Moguntinos Responso D. D. *Cælix* th. XXC. & seqq. egregiis ex Antiquitate Ecclesie petitis exemplis de *Aphtartodocetis* & *Monothelitis* ostendit. Verum si quod dogma e consecutivis articulorum fidei, qui Symbolo continentur, evidenter & perspicue ab Apostolis fuerit traditum & literis *θεοπνευστοῖς* inditum vel expresse alicubi in apostolicis scriptis deprehendatur, citra hæreseos notam negari vix posse arbitramur.

§. XXV.

Porro cum hæresis sit error in necessariis ad salutem; Deus autem in Verbo suo præter *Symbolum* etiam *Decalogum*, quo *Orationem*, præcipuam divini cultus partem referimus; & suo modo *Sacramenta Baptismi* atque *Eucharistiæ* sub necessitate salutis exigat, adversus hæc quoque Doctrinæ Catheticæ capita hæreses dari (sed secundæ notæ) haud absurde pro-

pronunciatur. Decalogi quidem vel moralium Præceptorum summa in praxi necessitas ex singulis promodum paginis S. Scripturæ relucet, præsertim iis in locis, ubi Christus ait: *Si vis ad vitam ingredi serva mandata.* Matt. XIX, 17. Sed quomodo servabis, nisi cognita? Sicut ergo praxis, ita etiam cognitio mandatorum Dei volentibus ad vitam ingredi prorsus necessaria est. It. *Nisi abundaverit lussitia vestra, plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis regnum celorum* Matt. V, 20. It. in illo Apostoli: *Sine Sanctimonia nemo videbit Dominum:* Ebr. XII, 14. *Patientia vobis necessaria est, ut reportetis promissionem* Ebr. X, 36; Proinde quemadmodum in Dogmatica Theologia quædam credenda habentur ad salutem simpliciter necessaria, quorum epitome est *Symbolum* Apostolorum, & in his error est *heresis*: ita in Theologia Morali Præcepta vivendi habentur salvandis similiter necessaria, quorum compendium est *Decalogus*, & quisquis illa evertit, quoad *vitam* est impius; quoad *doctrinam*, in hæresin incidit. Rem exemplo Veteris Ecclesiæ illustremus. Ab initio usque fundatæ primum Ecclesiæ usque in hodiernum *Nicolaitas*, *Gnosticos*, inde sic dictos, quod singularem fidei notitiam jactarent, *Carpocratianos*, ab obsæanis moribus *Borboritas* vocatos, impiam illam colluviem, qua nequiores Sol in Orbe Christiano non adspexit, inter hæreticos fuisse cum primis ideo relatos palam est, quod cum Christiani haberi vellent, circa *vivendi* rationem errores adeo tetricos & pudendos habuerint, ut id fidem plane superet. Docebant enim Fidei mysteria exæste a nemine prius cognosci, quam *scelera omnia designasset,*

& animam de corpore in corpus detrudi, donec nullo non vitiorum genere esset polluta, cum scriptum sit: *Non exibis inde, donec novissimum quadrantem solvas* Matt. V, 29, quod sic exposuerunt: Anima tua de ergastulo corporis non exhibit, sed aliud ex alio corpus immigrabit, donec minima maxima flagitia commiseris. Docebant, *Dei cultum in promiscua libidine & commixtione venerea*, ad quam exercendum noctu coibant, positum. Ne infandam hujus scetæ Eucharistiam de *virili semine & menstruo muliebri* confectam & loco corporis sanguinisque dominici sumtam commemoremus. Vid. Epiphanius Hær. XXVI. Vita horum impia, doctrina hæretica erat.

§. XXVI.

Sacramentorum, quæ a D. N. I. C. instituta in Ecclesia instar *Legum fundamentalium* habent, necessitas ad salutem ex SS. literis æque manifesta est. Hæc enim de Baptismo vox Christi ad Nicodemum: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest ingredi in regnum celorum* Joh. III, 5. Et de SS. Eucharistia: *Nisi ederitis carnem filii hominis & biberitis eius sanguinem, non habetis vitam in vobis* Joh. VI, 53. quo capite de Sacramento agi communis veterum Interpretum doctrina est. Verba mandati sunt: *Baptizate, Edite, Bibite, Hoc facite in mei commemorationem*. Imo quoties Sacramenta a Christo dicimus *instituta*, fatemur eadem nobis sub jactura salutis imperata, quia Christi *institutio & mandatum* additis solum *personis*, propter quas facta est institutio, in idem recidunt. Sed & alias a nemine vere-christiano Sacramentorum ad salutem necessitas negatur,
li-

licet tanta illa non sit, quanta Fidei. Interim eo modo, quo sunt necessaria, etiam hæreses dici possunt *errores, quibus essentia vel doctrina Sacramenti a Christo & Apostolis revelata destruitur.* Argumentamur ita: Quorum praxis est necessaria horum quoque cognitio est necessaria, quia doctrina praxin dirigit, præsupponit & fundat. Atqui Sacramentorum praxis est necessaria, ut ostendimus. E. & per consequens quidam in doctrina Sacramenti error, quia in re ad salutem necessaria, est hæresis.

§. XXVII.

Dein uti Sacramenta sunt *divinae originis*, ita in iisdem *dogmata divina* verbis perspicuis proposita habentur. Sed omne tale dogma cum infringitur, materia hæreseos est, prout Hæresis supra definita est *error Apostolicæ Doctrinæ contrarius.* Dantur ergo in Sacramentis Hæreses secundæ Notæ. Accedit, quod cum Sacramentis haud proleteria *Fidei mysteria*, e. g. cum Baptismo *mysterium Regenerationis*, a quo *lavacrum regenerationis ac renovationis in Spiritu Sancto* dicitur; cum S. Eucharistia *mysterium præsentiae & comestionis corporis ac bibitionis sanguinis domini* intrinsece & essentiali nexu cohærent, quorum profecto cognitio arbitraria non est, sed certo gradu necessaria. Reverenda Antiquitas Sacramenta anonomastice *μυστήρια* Religionis nostræ vocat, præsertim in S. Eucharistia *φικτόν μυστήριον* *παυδὸν ac tremendum mysterium*, *μυστήριον τὸ ἀπέρρητον* *ineffabile mysterium* agnoscit. Sed talium negatio cum indifferens censi nequeat, unigue hæretica est vel cum salutis æternæ periculo conjuncta, quod sine

ne dubio *Patres Niceni* in Concilio Oecumenico r. expenderunt, cum Baptismi Sacramentum in recensione dogmatum fundamentalium posuerunt. Ita enim verba habent in Symbolo: CONFITEOR VNUM BAPTISMA in remissionem peccatorum. Si quis igitur VNUM BAPTISMA negaverit, articulum Symboli Niceni negat ideoque reus est hæresis. Non jam urgebimus, quod ipse Apostolus *dissidia circa Eucharistiam*, cum pro vulgari epulo a nonnullis illa haberetur, *αἰρέσις* vocare non dubitet a Deo permissas, ut electi probarentur 1. Cor. XI, 19.

§. XXVIII.

Neque vero omnem de re Sacramentaria errorem hæreticum proclamamus, sed eum, quo *essentialis* aliqua *pars* Sacramenti destruitur, perinde ut in rebus Fidei non quivis error, sed is demum hæresis est, quo articulus aliquis evertitur. Stante hac hypothese recte catalogis Hæreticorum inserti sunt *Encratitæ* vel *Hydroparastatæ*, latinis dicti *Aquarii*, qui ab Eucharistia vinum sustulerunt & ejus loco aquam dandam statuerunt. It. *Pepuziani* vel *Artotyritæ*, qui cum pane eucharistico *caseum* dederunt, teste Aug. hæ. 28. It. qui *uvas, lac &c.* loco vini porrigenda docuerunt. Indifferens autem est, sive panis eucharisticus fermentatus sit sive *azymus*, sive sit rotundus, sive oblongus, sive triticeus sive filigineus. De vino perinde est, sive aquæ aliquid affundas, sive *meracum* sumas. In his ergo per se non est hæresis, nec propter talium diversitatem schisma formari debet, modo scandala caveantur. Sed priores errores quia partem Sacramenti essentialem vel integram tollunt,

lunt, recte damnantur, censuris sacris subduntur nec in gremio ecclesiæ connivendo tolerari possunt. Hæc ut ad hodiernas de Eucharistia controversias applicemus, non veremur doctrinam, quæ præsentiam corporis Christi in S. Cæna adeoque fidei aliquod mysterium contra clara verba institutionis negat; It. alteram, quæ laicos ab usu calicis abarceat, & sub Vna communicandum docet, *materialem Hæresin* æstimare ideo, quod per utrumque dogma S. Eucharistiæ pars essentialis, per Calvinismum Materia Cælestis, per Papismum Materia Terrena auferatur, qui error profecto tam levis non est, ut arbitrarius cenferi possit. Gravius est Sacramentorum pondus & majus momentum in Doctrina de Sacramentis quam ut cuivis (quemadmodum in Scholasticis quæstionibus licet) quidvis ea de re statuendi potestas sit. Vera enim de sacramentis Doctrina necessariam Christianorum praxin dirigit.

§. XXIX.

Similiter in Doctrina *Baptismi* Hæresis est, si quis eundem hodie inefficacem nec nisi *externam Christianæ professionis notam*, qua sub initium N. T. Fideles ab Infidelibus fuerint distincti, at nunc fundata ecclesia ritum superfluum, vel inutilem, qui dudum defierit, statuatur, prout Neophotiniani p. t. docent. It. Hæresis est, si quis loco aquæ in qua Salvator Baptismum instituit, *igne*, ut olim *Seleuciani* & *Hermiani* factitarunt, teste *Philastrio* de Hæc. vel *candenti ferro* vel *sanguine*, vel *oleo* atque *balsamo*, vel *arena* & *sabulo* baptizandum existimet, quorum

E

non-

nonnulla priscais hæreticis approbata. Hæreticum quoque censemus, si quis formulam Bap̄tismi in nomine Patris, Filii, Sp. S. pervertat & de suo aliam aliquam seligat. Eo nomine hæretici erant *Eunomiani*, qui in nomine Patris increati, Filii creati & Sp. S. a creato creati baptizandum affirmarunt. In talibus ergo, quibus materia vel forma bap̄tismi evidenter SS. Literis expressa destruitur, potest esse Hæresis. Nulla autem hæresis est in aliis circa *Bap̄tismum* quæstionibus v. g. an aqua bap̄tismi fontana vel fluviatilis, e stagnis vel cisternis hauriri? It. an baptizandus aquæ immergi, an aspergi saltem? ter an semel debeat? utrum fatius sit formulam efferre in prima persona: *Ego te bap̄tizo*, an in tertia, quod græci faciunt: *Bap̄tizetur Servus Jesu Christi?* Hæc, quia in Dei verbo indecisa, ad salutem *ἀδελφός* se habent, & perinde est, quicquid horum (modo ne infirmis scandala præbeantur) feceris.

§. XXX.

In primis h. l. notandum, quod necessitas Sacramentorum quoad praxin non fit absoluta nec tanta, ut nemo in ullo casu sine eorum usu salvus fieri possit. Valet h. l. illud: *Non nuda privatio Sacramenti damnat, sed contemptus*. Hinc in casu necessitatis si quis infans vel adultus baptizari aut S. Eucharistiæ particeps fieri nequeat, huic ideo salutis spem non adimimus, id quod alibi fuscè probatur. Cum vero notitia Sacramenti sit propter praxin, illa non magis quam hæc necessaria censi potest, juxta tritum Axioma: *Propter quod unum quodque est tale, hoc magis est tale*. Doctrina ergo de Sacramentis, quamvis

vis perspicue & rotundis verbis in sacro codice exposita sit, *absolute* tamen & *sine ullo ad casus* intervencientes, propter quos veram de Sacramentis doctrinam novisse, *moraliter* impossibile est, *respectu* ad salutem necessaria non videtur; puta si quis ingenio sit stupido, errori a puero innutritus nec meliori informatione aut Præceptore orthodoxo frui potuerit, paratus interea est, errorem suum si novisset, quanto citius deferere & veram doctrinam amplecti, hic in Hæresi quidem versatur, at ipse hæreticus non est, nisi *materialiter*, cum sine *Pertinacia* erret. In *Pertinacia* autem complementum Hæreseos situm paulo inferius dicitur. Dispar ratio de eo est, qui rem aliter nosse ut debebat, ita *moraliter* poterat, cum ingenio verioris sententiæ capaci polleat & Doctores orthodoxos in promptu & a consiliis habere possit. Is vero si occasionem oblatam negligat nec scrupulos sibi eximi patiatur, damnabiliter in Sacramento errat, quod & ipsum *B. Calixti* verbis referemus: Is enim cum hominem non obstante simplici *intellectus* errore in Sacramento salvari posse recte dixerat, subjungit: *Excludimus autem malitiam & pertinacem assertionem vel professionem ejus, de cuius falsitate homini constet & conscientia sit convicta: Id enim non imbecillitati intellectus, sed improbitati & perversitati voluntatis imputandum fuerit. Neque dubitari potest, quin si sint, qui repugnante conscientia errorem docent vel tueantur, illi sibi iram Dei & damnationem attrahant.* Nos autem si qui tales inter Sacramentarios existant, non tantum damnabiliter errare, sed etiam *formales hæreticos* æstimamus, cum *Materia & Forma* Hæreseos in iis dentur; *Materia*, quia error

ipforum est evidenti Doctrinæ Christi & Apostolorum directe oppositus & in re ad salutem suo modo necessaria ; Forma , quia pertinaciter errori insistant.

§. XXXI.

Si quis jam ex nobis *Fundamentalia* h. e. dogmata ad salutem necessaria (contra quæ quoties erratur, statim hæresis aliqua enascitur) sciscitetur, cum D. Chemnitio respondemus : *Deus ipse summaria capita doctrinæ celestis, quantum cuique ad salutem sufficit, ex universa Scriptura in breve compendium contraxit. Quam summam Græci pulchra appellatione nominarunt CATECHESIN, Veteres vero Germani venustius appellarunt BIBLIA LAICORVM.* In Enchir. de præcip. doct. capit. Placet nobis, quod CL. D. D. Joh. Reinboth Inaugurali suæ de *Catechesi veterum* Rostochii habitæ hac de re infervit : *Catechesis fundamentalia continet, quibus salvis salutem sperare possumus & quibus negatis vel subversis ipse Christianismus & consequenter salus æterna destruitur. Disputantur quidem varia inter eruditos, quorum multa sine detrimento salutis, plurima vero cum utilitate ignorari possunt. At non Catechetica. Ab his si recesseris, a Vita Christiana recedis & de salute periclitaberis. Hæc si salva fuerint, nec reliqua debent esse tanti momenti, ut vel pax impediatur vel dilectio proximo denegetur. --- Fundamentalium autem illa habeantur, quæ Catechesis Apostolorum & Veteris Ecclesiæ habuit, & pauca supererunt, quæ pacem impediunt.* Ita ille th. *XXCIX.* & seqq. Ex Reformatis Johannes Davenantius Theologus Anglicanus in Adhortatione sua ad Pacem Eccl. cap. VII. *Quinque Capita Catechismi* (Decalogum, Symbo-

bolum, Orationem Baptismum, Eucharistiam) Fundamenta & fulcra christianismi statuit. In Baptismo, inquit, doctrina fundamentalis est Christianos in nomine SS. Trinitatis, ut in Christi familiam inferantur, esse baptizandos. In Eucharistiae Sacramento fundamentalis doctrina est in pane & vino esse celebrandum; memoriam Dominicae Passionis in eo semper esse recolendam; in illo Sacramento Christianos habere non vacuam & umbratilem Christi crucifixi representationem aut significationem, sed veram realem, salutiferam communicationem Corporis & Sanguinis Christi. His positis iterum pater non tantum contra articulos fidei in Symbolo, sed & contra Sacramenta errores fundamentales, vel quod idem est, Hæreses dari. Notetur autem, *bifariam* aliquid fundamentale dici; semel id, sine quo nemo *simpliciter* vel in ullo casu salvatur; & h. m. Sacramenta Christianismi fundamenta non sunt; dein id, quod clare a Deo in Scriptis Apostolicis ob salutem nostram patefactum est ideoque scitu vel creditu necessarium est secundum quid (excepto scil. casu moralis impossibilitatis) & h. m. *Θεωρητικῶν* Sacramentorum Doctrinam de fundamento Ecclesiae haud absurde cum supra citatis Doctoribus statuimus.

§. XXXII.

Haectenus Hæreses Secundæ Notæ declaravimus & ad eas retulimus omnia cum SS. literis pugnancia Fidei, Sacramentorum Morumque dogmata. Id vero non est ita accipiendum, quasi omnia S. Scripturæ contenta pro articulis fidei habeamus, prout insipide admodum in Colloquio Ratisbonensi A. c. 1801.

Adamus Tannerus fess. XI. afferuit, eo absurditatis delapsus, ut canem quoque Tobiae articulis fidei accenseret. Historia sic habet. *Dixit Tannerus: Centum possunt dari articuli pro uno, qui non omnibus & singulis Christianis distincte speciatim & absolute sint credendi h.e. quando illis non proponuntur ab illo, qui habet auctoritatem. Gen. 2. dicitur: Fons ascendebat e terra. It. Tobiae VI. dicitur, quod Tobias habuerit canem. Id ergo omnibus fidelibus necessario credendum est? Regerit D. Egidius Hunnius: Estne ergo articulus Fidei, quod canem secum duxerit Tobias? Resp. Tannerus: Maxime, maxime, maxime. Ita vero etiam Penula Pauli, cujus mentio est II. Tim. IV, 13. fuerit articulus & quisquis canem Tobiae vel penulam Pauli negaverit, haereticus erit, & filius gehennae? Absurde! De Dogmatibus, non de historiis; de divinis enunciatis, quae in negotio salutis nos dirigunt & viam ad caelum monstrant, nobis sermo est, cum haereses SS. literis opponi dicimus.*

§. XXXIII.

Porro mens nostra non est, quod omnis novitas dogmatum vel diversitas in explicanda S. Scriptura sit Haeresis, sed illa demum, quae cum Doctrina Apostolica e diametro pugnat. Sic in Vet. Eccl. Chiliasmus vel dogma de millenario Christi regno terreno ante supremum Iudicium in aurea & gemmata Jerusalem a piis transigendo, cujus elegans de scriptio apud Lactantium extat, diu inter ipsos Patres viguit, Virosque sanctissimos assertores habuit. Error erat sic satis grandis; Haeresis non erat, cum hoc dogma tantum PRÆTER, NON

non **C O N T R A** evidentem S. Scripturam videatur inductum. Et ut propriiori exemplo rem exponamus, Erasmus Roterodamus, Reip. literariæ, dum viveret, columna & Concordiæ in Ecclesia studiosissimus non parum in eo cespitavit, quod omnia vel pleraque saltem dicta S. Scripturæ, quibus expresse Divinitas Christi in N. T. asseritur, ad peregrinum sensum detorserit. Sed quia ubique professus est sese Divinitatem Christi in SS. literis agnoscere & sancte credere, nuda hæc in interpretando diversitas hæreticum non fecit. Bene alias Vincentius Lerinensis in Commonit. *Scripturæ celestis intelligentia ad unam ecclesiastici sensus regulam dirigatur in iis precipue questionibus, quibus CATHOLICI DOGMATIS FUNDAMENTA imituntur. Nam circa particularem aliquam Historiam Scripturæ levis nostra hallucinatio, quales circa chronologiæ vel topographiæ rationem vel in nominum & personarum distinctione multi errores etiam peritissimis sæpe obrepunt, qui neque solent neque debent odioso illo & infami nomine hæreseos notari sed tantum voce erroris mitiore. Diverse autem diversorum Interpretationes & sententiæ de eodem loco S. Scripturæ, non sunt hæreses, sed sunt explicationes tantum tolerandæ & sæpe etiam, quia lumen obscuris Scripturæ locis asserunt, laudandæ.* Exemplum novitatis laudandæ in expositione dictorum S. Scripturæ B. Calixtus in Tract. germ. contra D. Wellerum producit, ubi dictum Dan. IX. 26. **excindetur Christus ET NON IPSI** NOVO & apud scriptores ecclesiasticos parum obvio sensu, sed pulchre & analogiæ fidei congruenter exponit, fore ut Christus excindatur, sed non **SVA IPSIVS CAUSA.** Hujusmodi explicationes, quamvis novæ
&

& hæcenus inauditæ essent, laudi potius; quam vitio dandæ sunt nec erroris, nedum hæreseos accusari debent.

§. XXXIV.

Porro hæresis in quæstionibus *Annatis* non est. *Annatas* dicimus quæstiones de rebus sacris, quarum in Dei verbo nulla est decisio; vel quæ præter & extra Dogmata Apostolica inter eruditos in Scholis agitantur. In his quidem error, at non hæresis locum habet, quia hæresis (per se) est error CONTRA S. Scripturam. Similiter, quamvis ipsa Mysteria Fidei de salutis nostræ fundamento sint, *Modum* tamen mysteriorum quia Deus non patefecit, citra salutis periculum ignorare licet nec propterea hæreseos nota inuri cuiquam debet. Cedro digna est vox Scaligeri:

*Ne curiosus quere causas omnium,
Quæcunque libris vis Prophetarum indidit
Afflata cælo, plena veraci Deo;
Nec operta sacri supparo silentii*

Irrumpere aude, sed pudenter præteri.

NESCIRE VELLE, QVAE MAGISTER MAXIMVS
DOCERE NON VULT, ERVDITA INSCITIA EST.

Præterea ad veram ac formalem Hæresin requiritur, ut *directe & formaliter* cum SS. Literis pugnet. Bifariam enim Doctrina fundamenti labefactatur, semel cum articulus nostræ Religionis *aperte directe, rotunde & in ipsis terminis* negatur v.g. Scriptura docet, Deum esse unum Christum esse Deum, mortuos resurrecturos &c. Tu vero cum christianus haberi velis, his omnibus directa negatione contradicis.

cis. Hæc ergo est hæresis. Dein *consecutive vel per consequentiam* v. g. Scriptura æque ac recta ratio Immortalitatem animæ docet. Sed si anima sit ex traduce, multis inde videtur colligi, quod nulla sit immortalitas animæ. E contra cum anima immediate a Deo creari dicitur, alii hinc deducunt, quod Deus sit Autor peccati, quippe qui animam peccato originis infectam creet corporique immittat. At Deum esse Autorem peccati contra omnem rationem & scripturam, horribilis est blasphemia. Sed quia neutra pars consequentias illas admittit, neutri etiam parti infamis hæreticorum titulus affricari debet. Notanter Leonh. Hutterus: *Statuimus, inquit, non quemvis statim errorem facere hæreticum, & fundamentum evertere, sed eum tantum, qui DIRECTE in articulum aliquem fidei impingit & PERTINACITER defenditur. Directe autem dicitur error impingere in fundamentum fidei 1. quando non in circumstantiam saltem aliquam, sed in ipsam substantiam articuli fidei. 2. quando non reductive per consequentias, sed negros immediate & verbis & sensu in articulum fidei & salutis impingit.* Ita Hutterus in Irenico Christiano C. XIII, cujus sententiæ subscribimus.

§. XXXV.

Nullam quoque Hæresin in *Ritibus* Ecclesiasticis collocamus, cum ritus ecclesiæ non sint in SS. Literis expresse fundati nec a Deo, a Christo, ab Apostolis imperati, ideoque *ἀδιαφοροί, ἐν τοῖς μέσοις*, ad salutem arbitrarii atque indifferentes, quos condere & abrogare (modo citra scandalum fiat) in Ecclesiæ manu est. At Hæresis, oportet, ut sit contra evi-

dentem S. Scripturam & in dogmate ad salutem necessario, cujus nec condendi nec tollendi potestatem Ecclesia habet. Sic in Vet. Eccl. Tessaresca-decatitæ vel Quartadecimani formales hæretici non fuerunt, quamdiu in libertate Ecclesiæ positum crediderunt, quocunque die Pascha ageretur. Nec injuria apud *Eignatio* aliosque Concordiæ studiosos Victor Papa male audiit, qui præcipiti fervore tot nobiles, ab Apostolis recens fundatas & martyrum cruore tinctas in Asia Ecclesias ideo, quod decima quarta luna nec eodem cum Romanis die F. Paschæ agerent, condemnavit & anathemati subjecit. Vnde nonnulli in anathemate illo Victoris, Papæ A. C. CXCII. Antichristi infantiam collocant. Historiam legere est apud Eusebium lib. V. Hist. Eccl. cap. XXIII. Hoc vero (quod nulla in Ritibus sit Hæresis) adeo verum est, ut salva Religione Christiana ab iis quoque Ritibus, quos Apostoli in SS. literis commendaverunt, recedere nobis liceat. Sic Apostolus 1. Cor. XI. 4. cum Sacra publica ordinat, jubet Viros, ut *aperto capite* orent, pro concione loquantur vel cætibus ecclesiasticis intersint, cum obrectio capitis ex recepto ejus ævi more signum subjectionis esset, sed detectio capitis signum libertatis. Fæminas capite velato orare ac prophetare vel in SS. publicis consistere jubet expressa hac ratione: *Debet mulier postem habere in Capite propter angelos.* Recte autem Beza in suo N. T. ad marginem addit, *Politicam esse hanc legem Pauli temporis sui circumstantiis accommodandam, cum hodie contraria prorsus ratione capite aperto loqui in cætu signum sit subjectionis.* Ex quo patet a ritu illo apostolico citra notam hæreseos difcesum

sum esse, adeoque ab aliis quoque quamvis Oecumenicis & toto orbe Christiano receptis consuetudinibus, siurgens ratio subfit, discendi posse, quod pluribus ex Antiquitate petitis exemplis alibi comprobatur. Signate in rem præsentem Bartholomæus de Saligniaco eques & JCrus Gallus, qui post initia superioris seculi terram sanctam lustravit, quum in mentionem græcorum incidisset, in Itinerario suo scribit: *Græci tametsi in multis ceremoniis differant a ritu Rom. Ecclesie, ideo tamen damnandi non sunt, nisi fatue credamus hominum salutem in ceremoniis consistere aut magis fatue extra Romam neminem posse salvari.*

§. XXXVI.

Denique in *Formulis loquendi* vel enunciandi sacra dogmata (modo in re consensus fit) hæresis nulla est, quia rerum, non vocum diversitas hæresis est. Ex usu quidem ecclesie est, ut ὁ τῶν ὑγιαίνόντων λόγος *forma sanorum verborum* per omnia teneatur; nec temere ad ecclesiastica officia admittendi sunt, qui quamvis veram & rectam Fidem animo teneant, publice tamen formulas loquendi de hæresi suspectas vel cum analogia fidei pugnantes usurpant: Hæreses enim periculum est, siquidem vulgus verba ut jacent ac sonant, vel ut naturalis ipforum conceptus in ea fertur intelligunt & facile ex vocibus incommode prolatis hæresin fingunt. Alias hæresis in modo loquendi non est. *Sensus: non sermo fit crimen*, ait S. Hilarius libr. II. de Trinit. Et adversus Arianos de Synodis scribit idem ille omnes orientales episcopos a vocabulo ἑμοδοσιος primum abhorruisse; hos tamen pro catholicis agnitos. In eundem sensum B. Lutherus, dum contra

Jac. Latomum disputat, dixit: *Quod si odit anima mea mea vocem homousios & nolim ea uti, non ero hæreticus. Quis enim me coget uti, modo rem teneam, quæ in Concilio per Scripturas definita est.* Sic in mysterio SS. Trinitatis si quis unum Deum Patrem, Filium & Sp. S. aliumque a Patre Filium & alium ab utroque Sp. S. omnes tamen ac singulos ex æquo unum illum verum Deum esse credat, hæreticus non est, licet terminos, quibus in scholis in vestiri sublimè hoc dogma solet v. g. Trinitatis, essentiæ, Hypostaseos, Subsistentiæ, Suppositi horumque similes nesciat vel non admittat. Studiosis autem Theologiæ & Candidatis S. Ministerii, qui hæresibus & heterodoxis ansam præbere nolunt, *libellum Urbani Regii de Formulis caute loquendi*, qui hodie Corporis nostri Julii pars est, commendamus. Vnum fere oblitus sumus, quod moneri dignum: Si quod dogma erroneum inter Hæreses proprie dictas relatum velis, necesse est, ut ejus oppositum *evidenter & perspicue* in SS. Literis extet: sicut enim in civili Republica omnis lex *perspicue* debet proponi & *omnis scriptura, quæ obscure loquitur, habetur pro non locuta*, ut dicitur Extr. III. de prob. c. 2. & ex sententia Imperatoris cod. de LL. *Leges, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent*, ita in Ecclesia omne dogma, quod Christianos in conscientia & sub jactura salutis obligat, *claris & manifestis verbis* in Sacro codice extare oportet: nam si obscure & ambigue fuerit propositum, perinde est ac si propositum non fuisset. Et hætenus de Hæresibus Secundæ Notæ.

HÆ.

✿) 45 (✿
 HÆRESSES TERTIÆ
 NOTÆ.

§. XXXVII.

Hæresis Tertiarum Notæ est Dogma quodvis erro-
 reum vel saltem præter SS. literas sub necessitate salu-
 tis super inductum & pro fundamentali habitum,
 cum non sit fundamentale. Nam hujusmodi addi-
 tamenta inter hæreses vere & proprie dictas compu-
 tari illud Apostoli evincit: *Licet nos aut angelus e caelo*
evangelizet vobis παρ ε εὐαγγελισαυιν PRÆTER id, quod
nos evangelizavimus vobis ANATHEMA sit Gal. 1. 7.
 Non dixit, si quis CONTRA, sed & illum, qui PRÆ-
 TER Evangelium ab Apostolis traditum alia pro
 evangelicis venditat, anathema h. e. hæreticum esse,
 quod insigniter ad h. l. *Theophylactus* observat, dum
 ita commentatur: *Non si contraria solum prædicave-
 rint, sed si evangelizaverint id, PRÆTER quod ipsi e-
 vangelizavimus h. e. si plusculum ipsi adjecerint, exe-
 crationi subdantur.* Huic doctrinæ Praxis Apostolorum
 congruit. Hi enim *Pseudo apostolos* in hæresin
 condemnarunt eosque a sua atque ecclesiæ commu-
 nione excluderunt ideo, quod una cum professione
 Fidei Christianæ *Circumcisionem* aliaque Legis Mosai-
 cæ ritualia, sacrificia &c. ad salutem necessaria sta-
 tuerent & h. m. Judaismum Christianæ Religioni su-
 perinducerent. Id vero erat novum illud *evangelium*,
 quod anathemate dignum pronunciat Apostolus. Do-
 ctrina *Pseudo apostolica* expressis verbis legitur Act.
 XV. 1. *Quidam qui descendebant e Judea docebant*
fratres & dicebant: Nisi circumcidamini ritu Moysi non
pote-

potestis servari. Et iterum: *Quidam surrexerunt ex heresi Phariseorum, qui crediderunt dicentes, oportere ipsos (ethnicos conversos) circumcidere, & mandare, ut observent legem Moysi; Contra hanc hæresin Synodus Hierosolymitana ab Apostolis habita ibidem legitur; quin & Apostolus nobilem ad Galatas epistolam adversus eandem scripsit. Eusebius l. III. hist. eccl. cap. XXI. Pseudoapostolos refert Ebionitas fuisse, iisque tribuit, quod omnino sibi legis observatione opus esse dixerint, perinde ac si SOLA Fide in Christum & vita fidei consentanea servari non possent. Quam certum igitur est pseudoapostolos hæreticos fuisse, tam certum quoque est, dogmata præter apostolica sub necessitate salutis inducta & ecclesiæ obtrusa (v. g. si quis hodiernum doceat: *Nisi circumcidamini, non potestis salvari*) vere hæretica esse.*

§. XXXVIII.

Fatemur quidem Apostolos ipsos ante, quam in ipsos effunderetur Spiritus Sanctus existimasse Legem Moysi ex divino instituto de necessitate salutis esse. Sed ea ætate abrogatio legis Mosaicæ, præsertim cum ipse Christus eam implevisset & suo aliis exemplo prævisse videretur, nondum *plene & perspicue* constabat. Sicut ergo in V. T. mysterium Trinitatis non erat vulgo ad salutem creditu necessarium ideo, quod evidenter in V. T. revelatum nondum esset. At hodie sine eo cognito & credito salvari nemo ordinarie potest: ita exhibitio primum Christo necessitas Legis Mosaicæ ad salutem falso ab Apostolis aliquando credita error quidem, sed ob defectum perspicuæ revelationis hæresis non erat, pro
ut

ut nunc est. De Ecclesia quoque Judaica, præsertim Hierosolymitana, viventibus Apostolis constat, quod ritus Mosaicos una cum fide in Christum observaverint. Ita enim S. Jacobus & presbyteri Hierosolymitani Paulum compellant: *Vides, frater, quot milia sunt in Judæis qui crediderunt & omnes sunt Legis Zelotæ. Audierunt autem de te, quia discessionem doceras a Mose eorum, qui per gentes sunt, Judæorum dicens, non debere eos circumcidere filios &c.* Act. XVI. 10. Sed Resp. nunquam etiam in V. T. creditum, quod circumcisio & ritus mosaici universaliter & toti humano generi de *simplici & absoluta* necessitate salutis fuerint, ita, ut nemo a tempore latæ legis salvari potuerit; quin legem istam observasset: Juvat hoc ipsum verbis CL. *Slevogtii* referre, qui disp. de Profelytis ita: *Christiani, inquit, nimis ad damnandum proclives sunt & vel ex una voce, ut putant, incongrua plures hereses cudunt, quam olim Hercules hydra Lernæ decussit capita. Non sic Judæi. Hi enim iis etiam locum in Paradiso assignant, qui nihil in vita servant, nisi septem præcepta Noachidarum, utut cætera a fide Judaica alieni sunt.* Ita ille Th. XLVIII, ubi ex Antiquitatibus Judaicis pluribus idem demonstrat. Non igitur putandum est, quod Judæi vivis Apostolis ad Christum conversi Legem Mosis *absolute & indifferenter* gentilibus æque ac sibi necessariam ad salutem æstimaverint, quæ foret ipsissima pseudoapostolorum hæresis. At quia circumcisio a Deo erat instituta, ut esset signum fæderis *perpetui* Gen. XVII. 12. & leges Leviticæ sapientissimum legislatore habebant & date erant, ut *pacto sempiterno* custodirentur Ex. XXXI, 16. fieri potuit, ut Christiani ex Judæis con-

conversi observantiam Legis ritualis *sibi suisque* liberis necessariam ad salutem duxerint non quidem necessitate *Medii*, sed necessitate *Præcepti*, quod Majores ipsorum a Deo acceperant, nec ejus abrogatio conversis Judæis costare aliunde poterat, nisi a Deo Auctore Legis nova & perspicua Revelatio fieret. Apostoli vero etiam si in Concilio *Hierosolymitano* hæresin pseudoapostolorum, *gentilibus* quoque jugum legis imponere volentium condemnassent, *Judæos* tamen conversos, qui cum lacte quasi materno opinionem de necessitate Legis imbiberant, in sua divinorum Rituum observantia conturbare noluerunt & ne cursus evangelii inter Judæos sufflaminaretur, apud infirmos istos fratres facile scandalum hinc passuros contra legis illam a tot seculis Dei mandato cultam observantiam, quæ olim in orbe Judaico fundamenti doctrina *θεσπιευτος* fuerat, nihil clare & aperte prædicare, sed synagogam honeste sepultam voluerunt, quod cum excidio Urbis contigit. Judæis igitur conversi: *claram revelationem* de Lege Levitica abrogata non habentibus error quidem ob falso creditam legis illius exhibitio Christo necessitatem, sed hæresis impingi non poterat, cum rem aliter non nossent nec ob defectum clarerevelationis aliter scire possent. Poterant autem novisse & omnino ex apostolorum doctrina, præsertim ex definitione in Synodo facta noverant pseudo apostoli quod observantia Legis Leviticæ non tantum non esset *medium* salutis, sed nec *gentibus* ad salutem necessaria, adeoque de fundamento vel de necessitate salutis esse defuisset & propterea hi erant formales hæretici, cæteri Judæi conversi non item.

§. XXXIX.

§. XXXIX.

Dein non nemini dubium videri possit, an ecclesia Iudaica N. T. ritus Mosaicos pro necessariis ad salutem habuerit & omnes damnaverit, qui ritibus illis se non conformaverint, cum expresse hæc doctrina: *Nisi circumcidamini non potestis salvari*, pseudoapostolis tribuatur & in Synodo Hierosolymitana fuerit improbata. Non autem videntur Christiani ab ipsis Apostolis conversi & pro fratribus habiti cum pseudoapostolis paria hæc docuisse: *Nisi circumcidamur, non possumus salvari*. Dicuntur quidem Judæi conversi *Legis zelotæ* fuisse, sed hinc nondum evincitur, quod legem istam consequendæ saluti necessariam statuerint, cum ideo *Legis zelotæ* dici possint, quod ritus istos a Majoribus acceptos quid? a Deo olim traditos in honorem Dei & Majorum (quamvis indifferentes jam factos) retinendos duxerint, cum abrogatio Rituum non videretur necessaria, quemadmodum Gentium quoque ecclesia in reverentiam *Canonis Apostolici* a comedendis *idolothytis suffocato & sanguine* per aliquam multa secula, cum jamdudum sanctio ista desisset, abstinuit, fuitque canon iste in aliquot Conciliis etsi post unitas Ecclesias Judæorum & gentium nullus ejus usus amplius esset, publica autoritate sub pæna excommunicationis firmatus, quid? in hunc usque diem Græci sunt hujus canonis *zelotæ & sanctæ* a talibus abstinent; Leo Imperator Constit. LVIII. *exilio perpetuo & bonorum omnium publicatione, quin & flagris eos mulctare jubet, qui sanguinem comedunt, emunt & vendunt*. Sed nunquam Ecclesiam hanc a sanguine abstinentiam simpliciter necessariam

ad salutem statuit. Fieri proinde potest, ut quis sit Legis in S. codice ad tempus latae zelota, & nihilominus eandem libere in ordine ad consequendam salutem observet. Ita & Ecclesia Judaica magno zelo studium legis Mosaicae ob Dei auctoritatem nunquam non venerabilis professa est, quamvis eandem forsan libere citra opinionem necessitatis ad salutem retinuerint, perinde ut hodie fit inter Abyssinos: Hi enim *ex veteri consuetudine adhuc circumciduntur, Sabbatum aeque ac dominicum ab omni opere habent immune, nec sanguinem nec Inquiritorem nec morticinium comedunt*, teste Scaligero l. VII. de Emend. Temporum. Sed quia haec omnia libere observant nec alias Ecclesias, in quibus ejusmodi consuetudines non sunt, non condemnant, haeresis iisdem propter *τὰ ἀδιαφορὰ* asfingi non debet, quamvis ad abrogationem talium rituum induci non possint. Simile quid de Ecclesia Judaica adserendum videtur. Signate in rem nostram *Justinus dial.* cum Typhone concedit salvari posse, qui cum Fide in Christum legem Mosis observant, sed negat illos salvari, qui observantiam Legum Leviticarum velut necessariam ad salutem exigunt & non observantes eo nomine condemnant. Sed de his plus satis.

§. XL.

Præter hanc Apostolorum (haereses in additamentis Fidei statuentium) praxin in Veteri Ecclesia idem factitatum legimus, cujus rei ex Antiquitate Ecclesiastica locupletem testem *S. Augustinum* laudamus. Hujus de *Apostolicis* in libello ad Quodvultdeum (qui est haeresion syllabus) verba manifesta sunt: *Apostolici, qui se isto nomine arrogantissime vocaverunt eo quod*

quod in suam communionem non reciperent utentes conjugibus & res proprias possidentes, quales habet ecclesia & monachos & clericos plurimos. Sed IDEO ISTI SVNT HÆRETICI, quoniam se ab Ecclesia separantes NVLLAM SPEM PVTANT EOS HABERE, qui utuntur iis rebus, quibus ipsi carent. Hær. XL. Et iterum de Messalianis, quos græci Euchetas vocant, affirmat quod tantum orent, ut eis, qui hoc de illis audiunt incredibile videatur. Nam cum Dominus dixerit: Oportet semper orare & non deficere; & Apostolus: Sine intermissione orate (quod sanissime sic accipitur, ut nullo die intermittantur certa orandi tempora) isti nimis hoc faciunt, ut inde judicentur inter hæreticos numerandi. Hær. LVII. Assiduæ quidem preces per se hæreticæ non sunt, sed assiduitatem orandi, qua omnibus aliis sepositis nihil non temporis precibus impenditur, sub necessitate salutis veluti mandatum Christi atque Apostolorum urgere aliosque qui non omni tempore orant, condemnare, in Euchetis pro hæresi habitum est. Sic hæresin Nudipedum enarrans idem Pater ait: Est alia Hæresis, nudis pedibus semper ambulantium eo quod Dominus dixerit ad Moysen vel ad Josuam, Solve calceamentum de pedibus tuis. Et quod Propheta Esaias nudis pedibus iussus fuerit ambulare. Inde ergo hæresis est, quia non propter corporis afflictionem sic ambulant, sed quia testimonia taliter intelligunt h. e. quia divino præcepto sub jactura salutis se ad ambulandum nudis pedibus obstrictos nec salvari nisi nudipedes posse putarunt. Hær. LXVIII. Certe quocumque die Dominico, an alio F. Paschæ celebretur, perinde est. Sed cum in Vet. Ecclesia nonnulli spargerent, Orbem Christianum divino manda-

to teneri, ut pascha decima quarta luna, eodem cum Judæis die agerent, intolerabilis facta est hæc consuetudo, quamvis in Asia ipse Johannes Apostolus, S. Philippus, S. Polycarpus, aliique meritis in Ecclesiam illustres Viri decima quarta luna pascha celebrassent, imo cum opinio necessitatis accederet, in Concilio Niceno *excommunicati* sunt, quotquot XIV. luna Pascha Christianis agendum dixerunt, dictique sunt *Τεσσαρεσκαιδεκάτην*, Quartadecimani.

§. XLI.

Similiter *Aeriani*, si ob propria dogmata pro hæreticis habiti sint (nam alias Ariani quoque erant) inde hoc factum est, quod dicerent, *Orare vel obferre pro mortuis NON OPORTERE. It Presbyterum ab Episcopo nulla differentia DEBERE discerni*, teste Augustino hæc. LIII. Vides iterum *τὰ ἀδικήματα* pro necessariis ad salutem venditata inter hæreses computari. Orare enim vel offerre pro mortuis, episcopum a presbytero discernere &c. ex se & sua natura indifferens est, at docere, quod nihil horum fieri DEBEAT vel OPORTEAT & damnare Ecclesiam, quæ in talibus disponit, Aerii complices hæreticos effecit. Huic nostræ doctrinæ subscribit *Vincentius Lerin*, in suo Commonitorio contra novitates hæreseon cap. XIV. edit. Calixr. *Annunciare aliquid Christianis catholicis præter id, quod acceperunt, nunquam licuit, nunquam licet, nunquam licebit; & anathematizare eos, qui annunciant aliquid præterquam quod semel acceptum est, nunquam non oportuit, nunquam non oportet, nunquam non oportebit.* Hæc Vincentius. Ex nostris B. *Hornejus* iisdem gemina docet, cum scribit: *Hæreticus dicitur, qui doctrinam Verbi*

Verbi divini, ut ea ab apostolis tradita est, non servat sed interpolat, & sub nomine Apostolicae doctrine alia & NOVA sicut Petrus I. ep. III. loquitur SUBINTRODU-
CIT. Ex quibus patet, in quovis dogmate erroneo, licet annato, etiam *en tōis pētois* posse esse hæresin, si pro fundamentalibus venditentur, sub necessitate salutis urgeantur, & dissentientibus salutis spes evibratis anathematibus præscindatur.

§. XLII.

Ipsè quidem M. Antonius quamvis in additamenti fidei hæresin dari neget, fatetur tamen hoc limitate intelligendum: Ita enim in Ostensione errorum Suarezii c. 1. §. 4. scribit: *Fides divina ex detractiōne vel minima tota perit & consequenter ecclesia vera non est, ne visibilis quidem, in qua integra fides professione publica non retinetur. Sic Ariana Ecclesia non erat vera Ecclesia, quia in Christum diminutum divinitate credebat. - - At vero ex additione per hyperbolen & excessum, ut mihi videtur, fides non perit, nisi in additis virtute adsit detractio & vere fidei seu partis alicuius negatio vel non admissio - - Credere omnia & aliquid amplius, quod tamen a Deo ad credendum non proponitur, etiamsi id falsum sit & ut verum ac de fide credatur non puto aut infidelitatem aut hæresin in se continere, sed errorem, nisi virtute, ut dixi, adsit alicuius veritatis a Deo revelate reiectio.* Hæc M. Antonius, cujus sententia a nobis ex ea parte admittitur, qua concedit dari additamenta fidei, in quibus VIRTUTE sit detractio fidei & per consequens Hæresis; at nos existimamus, non tantum ALIQUOD, sed OMNE additamentum si pro fundamentali vel necessario ad salutem æstime-

tur cum veri fundamenti detrimento esse conjunctum, quod verbis Excell. nostri D. D. *Conringii* ex MScripto nobis communicato exponere juvat: *Salutaris Fides*, inquit ille, *ita proponit fundamentum salutis, ut non tantum asserat, hoc ipsum esse fundamentum, sed insuper hoc SOLVM esse fundamentum illud, nempe docet Evangelium non tantum per fidem in Christum salvandos homines, sed etiam per fidem tantum esse servandos. Quapropter velut illi, qui fidei adiungunt observationem Legis, recte dicuntur Apostolo aliud Evangelium docere: ita omnino quotquot aliqua non necessaria adiciunt fundamento illi, revera eidem plurimum detrahunt negantque id SOLVM esse fundamentum, quod SOLVM tamen esse fundamentum Fides Apostolica affirmat.* Tertullianus l. de Præscript. cap. 8. bene: *Nobis curiositate*, ait, *opus non est post Christum nec inquisitione post Evangelium. Cum credimus, NIL desideramus ULTRA credere. Hoc enim prius credimus NON ESSE, QVOD ULTRA CREDERE DEBEAMVS.* Vnde argumentamur.

Quicquid *diserte & formaliter* Fidei salutiferæ contradicit, id ipsum est hæreticum.

Atqui *omne additamentum* sub ratione fundamenti traditum *diserte & formaliter* Fidei salutiferæ contradicit, ut ostensum. E.

§. XLIII.

Neque hinc sequitur, quod omnis error in adiaphoris vel quæstionibus Annatis sit hæresis, sed quod omnis hujusmodi error, si sub necessitate salutis pertinaciter affirmetur, in hæresin denegeret: Esto enim

enim quæstio, cujus decisio ad salutem perinde est v. g. an Christus ad extremum iudicium mane, vespere, in meridie vel media nocte venturus sit? Vno horum vero cætera erunt falsa. Sed quicquid horum dixeris, quamvis forte falsum, absque nota hæreseos erras. At si ipsam *ἀδιφορίαν* talium quæstionum tollas, & unum ex his v. g. Dominum noctu venturum, fundamento ut partem fundamenti vel articulum fidei superaddas aliosque qui tecum id non credunt, condemnes, eo demum casu dogma tuum, quod per se hæreticum non erat, jam in hæresin convertitur. Fatemur quidem cum Apostolo ex I. Cor. III, 12. super fundamentum fidei, quod unicum & semel positum est **JESVS CHRISTVS**, non tantum *aurum argentum & gemmas*, sed & *ligna fenum & stipulas* superextrui, nihilominus cum his similiter ac illis hominem salvari posse. Sed hæc additamenta Fidei, quæ Apostolus d. l. per *fenum, ligna stipulasque* intelligit, aliquid fundamento superædificant; verum quæ a nobis hæseses vocantur, ipsa fundamenti loco nec amplius additamenta censentur. *Concedimus ergo non quodlibet additamentum fundamentum destruere. At vero quod ita illi additur, ut fundamenti vicem sit, per id omnino verum fundamentum arbitratur everti.*

§. XLIV.

His positis (salvo doctiorum iudicio) non videmus, quo modo pontificia doctrina de Meritis Operum, de Purgatorio, de Transsubstantiatione, & imprimis de Infallibilitate Rom. Pontificis juxta ac alia pudenda Fidei Christianæ additamenta in Papatu Hæreseos notam effugere possint. Esto enim (quamvis &

& hoc valde controversum in dubio nunc relinquimus) quod nihil horum per se & qua tale sit Fidei destructivum, hi tamen errores dum pro fundamento salutis vel doctrinis ad salutem necessariis publice proponuntur, & omnes, qui novitatibus illis abusus atque superstitionibus contradicunt vel saltem leviter dissentiunt, pro damnatis Hæreticis extrema queque promeritis solenniter proclamantur, uti in Concilio Tridentino factum, tolerari in Ecclesia non possunt, sed ex primitivæ Ecclesiæ praxi, quam ostendimus, Hæresibus accenseri merentur. Sicut enim Pseudoapostoli erant Hæretici non quod cum Judæis circumciderentur, sed quod inter gentes docerent: *Nisi circumcidamini, non potestis salvari* Act. XV, 1. ita pontificii videntur hæretici, non quod v. g. Purgatorium credant, sed quod doceant: *Nisi Purgatorium credideritis non potestis salvari*. Par ratio est de cæteris in papatu fidei superadditis articulis. Recte igitur B. *Calixtus* in Tract. de Conjugio Clericorum impios Hildebrandi vel Gregorii VII. dictatus, quibus Papatus vel Antichristi regnum fundatur, HÆRESIN Hildebrandinam appellat; & in Breviario eundem Tractatum præcedente §. 189. *Hildebrandus* (ait) *sive Gregorius VII.* HÆRESEOS de Omnipotentia Papæ & regnis imperiisque eius arbitrio subdendis auctor. In ipso Tract. inter alia sic scribit: *Doctrina, quæ dictatibus illis continetur, non est Catholicum dogma, sed HÆRESIS Hildebrandina, sive si a recentioribus hyperaspistis, qui principes nostra ætate pro ea adstruenda laborarunt, quam ab ipso auctore denominationem petere malis, hæresis est Bellarminiana vel Baroniana.* Ita ergo dogmata pontificia hæreseos veneno esse infecta constat.

(57 ()

constat. Videatur Concussio Conringiana Funda-
mentorū Fidei Pontificia Concluf. XVIII.

FORMA HÆRESEOS.

§. XLV.

Hæreseos materia huc usque exposita est. Jam ratio Hæreseos formalis expendenda est. Hanc vero PERTINACIAM statuimus. Neque enim Hæresin solius intellectus vitium esse, sed ad complendam eam voluntatis aliquam malitiam correquiri ex illo Pauli Gal. V, 20. ubi hæreses inter *opera carnis* connumerantur, fit evidens. Jam vero omne opus carnis in primis vitium appetitus connotat, quod & h. l. ex specificatione omnium cæterorum operum carnis liquet, eademque sententia plerisque omnibus priscis ac recentibus Doctoribus stetit. Ne nunc dicamus in ipso nomine τῆς αἰρέσεως voluntatis actum includi. Ex antiquis unus instar omnium esto S. Augustinus. Is lib. XVIII. de Civit. Dei cap. V. ita: *Qui in Ecclesia Christi, inquit, morbidum aliquid prævumque sentiunt si correpti, ut sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter suaque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici fiunt.* Ob pertinaciam quoque *Montenses*, vel *Donatistas* hæreticos factos in libello ad Quodvultdeum hæc. LXIX. profitetur: *Donatiani vel Donatistæ, ait, primum propter Cecilianum contra suam voluntatem ordinatum Ecclesia Carthaginiensis episcopum schisma fecerunt, obicientes ei crimina non probata.-- Sed post causam cum eo dictam & finitam falsitatis rei deprehenfi PERTINACI DISSENSIONE firmata in*

H
hære-

heresim schisma verterunt, tanquam Ecclesia Christi propter crimina Cæcilianæ seu vera seu quod magis iudicibus apparuit, falsa de toto terrarum orbe perierit, ubi futura promissa est atque in Africa & Donati parte remanserit. Ita nim. pertinax dissensio hæreseon mater est.

§. XLVI.

Huic S. Augustini doctrinæ *Cassite*, quorum scripta nobis videre contigit, omnes consentiunt. Henricus Herp Ordinis minorum de observantia in aureo, quod vocat, Decalogi speculo Præcepto Primo ferm. XII. de Hæresi in hunc modum concionatur: *Aliquando quis non credit ex infirmitate animi i. e. debilitate, non tamen pertinaciter insistit & tunc non est hereticus, imo si recedit ab illa dubietate resistendo illi meretur, sicut meretur coercendo primos motus & stimulos carnis. Si tamen pertinaciter insistet, esset hereticus quod ibidem ex iure Canonico probat* Hæc, inquit, liquido probantur extra de summa Trinit. C. *Dammamus in sin.* Ibi enim non damnatur Joachimus Abbas licet erroneum dixerit, quia corrigi paratus fuit & ecclesie determinationi se subiecit, unde ille tantum heresi dicitur inherere pertinaciter, qui non est paratus corrigi ad mandatum superioris. Ex his patet, quod pertinacia & obstinatio requirantur ad heresim. Hinc dicit Helinandus Historiographus, quod licet Papias fuerit autor hereticorum, qui dicuntur Chiliaste i. millenarii, non tamen inter hereticos, sed inter sanctos in martyrologio computatur. Similiter nec Irenæus Lugdunensis nec Victorinus Pictaviensis heretici appellantur, qui gloriosi martyres fuerunt, & tamen in hac opinione Papiam secuti sunt. Multi namque sancti sim-
pli-

pliciter in aliquibus errasse leguntur, sicut B. Cyprionus de hereticis rebaptizandis, qui tamen error eis non imputatur, propter ceteras virtutes, quæ in eis excellabant, & quia non ex pertinacia, & animi obstinatione sed ex ignorantia simplicitate errarunt & sic NVLLVS IVDICATVR HAERETICVS, NISI QVI VVLT ESSE secundum Doctores. Hæc ex speculo illo aureo, cum quibus non male convenit Angelo de Clavasio, qui in Summa sua casuum conscientia juxta ordinem Alphabeticum digesta ad vocem Hæreticus hæc ex Alexandro Alensi Doctore, uti vocant, irrefragabili annotat: De heretico proprie loquendo tria requiruntur. Primum est falsa credulitas in rationali (intellectu) quod erret in articulis fidei & eius Sacramentis --- Glossa dicit indistincte de tenente & gignente perversum dogma vel falsas opiniones, quod hereticus est. Alii volunt hoc extendere ad tenentem contra canones, sed ego dico clarius, quod falsa credulitas contra fidem est dupliciter. Primo directe & principaliter & hoc est omne, quod est contra articulos fidei. Secundo indirecte & secundario sicut ea, ex quibus sequitur corruptio alicuius articuli, sicut dicere aliquid falsi in Scriptura divina contentum, quia est corruptio illius articuli de Spiritu Sancto qui locutus est per Prophetas. Similiter dicere quod Ecclesia male determinaverit in aliquo circa fidem, est contra illud: Sanctam Catholicam Ecclesiam &c. Secundum quod requiritur, ut quis sit hereticus, est pertinacia ex parte irascibilis sive quod pertinaciter hoc teneatur, quia licet quis erret in fide & aliis predictis, si tamen paratus est corrigi, non est hereticus. Ita Angelica Casuum Summa de Hæresi iudicat.

Nec aliter Sylvestrina censet, cujus verba hæc sunt: *Hæresis videtur hæsi intellectus ad falsam sententiam in spectantibus ad fidem aut mores cum obstinatione, ita quod de eius ratione sunt duo secundum S. Thomam super I. Cor. lect. 4. electio private discipline & pertinacia & principaliter est circa articulos fidei, secundario vero circa ea, quæ sequuntur ex eis, & nascitur ex superbia vel concupiscentia commodi temporalis. Hæreticus vero secundum S. Thomam & communiter OMNES Doctores definiri potest, quod est is, qui circa ea, quæ sunt fidei, errat per intellectum & PERTINACITER hæret errori per voluntatem --- nam errans circa ea, quæ sunt fidei, non pertinaciter, sed per simplicitatem, NULLO MODO potest dici hæreticus. Hæc Sylvester de Prierio. Verba Thomæ Scholasticorum facile principis, ad quæ Sylvester provocat, in Comment. I. Cor. XI. lect. 4. habentur & sonant h. m. De ratione hæresis est, quod aliquis privatam disciplinam sequatur, quasi per electionem propriam, non autem disciplinam publicam, quæ divinitus traditur. Secundo quod huic discipline aliquis PERTINACITER inhereat. Nam electio firmam importat inhesionem & ideo hæreticus dicitur, qui spernens disciplinam fidei, quæ divinitus traditur, pertinaciter proprium errorem sectatur. Pertinet autem aliquid ad disciplinam fidei dupliciter. Uno directe, sicut articuli fidei, qui per se credendi proponuntur. Unde error circa hos secundum se facit hæreticum, si pertinacia adsit. --- Quædam vero indirecte pertinent ad fidei disciplinam in quantum & ipsa non proponuntur, ut propter se credenda, sicut si negetur I. Jussu fuisse filium Abrahæ, sequitur aliquid contrarium fidei*

fidei scil. S. Scripturam continere aliquid falsi. Ex talibus autem non judicatur aliquis hereticus, nisi adeo PERTINACITER perseveret, quod ab errore non recedat, etiam viso, quod hoc ex illo sequatur. Hæc ibi Thomas, cujus ductum in explicanda Hæresi agmine facto Scholastici sequuntur. Cum Casistis atque Scholasticis etiam Canonistæ consentiunt: neque vero hi propter Jus canonicum, in cujus verba quasi jurarunt, aliter possunt: In Gratiani enim Decreto sententia S. Augustini ex Epist. CLXII. approbatur: Qui sententiam suam quamvis falsam atque perversam nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia sue præsumptionis pepererunt, sed a seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, querunt autem cauta sollicitudine veritatem corrigi parati, cum invenerint, nequaquam sunt inter hereticos deputandi.

§. XLVIII.

Præter Doctores Pontificios Nostratibus Aug. Conf. amplexis idem affirmatur: Ipse B. Lutherus de Hæreticis sic judicat: Der heilige Geist hat öffentlich und gewaltiglich geweissagt / das in der heiligen Kirchen würden mit vnter sein / hülhern / stürdern / heuern Bawleute / das ist / Lehrer die dennoch auff dem Grund oder fundament bleiben / durchs Fewr wol schaden nehmen / doch selig werden müssen / welches nicht kan von Kezern verstanden werden / denn dieselbe legen einen andern Grund / diese aber bleiben auff dem Grunde / das ist im Glauben Christi / werden selig vnd heissen Gottes Heiligen / haben gleichwol Hew / Stroh / Holz / das durchs Fewr der heiligen Schrift muß verbrennen / wie wol ohn schaden ihrer Seligkeit / wie S. Augustinus von sich spricht: Errare potero, hæreticus

non ero, Ich mag irren/ aber Ketz̄er will ich nicht werden/ Ursach/ Ketz̄er irren nicht allein/ sondern wollen sich nicht weisen lassen/ verthätigen ihren Irrthum vorrecht/ und streiten wieder die erkandte Wahrheit/ vnd wieder ihr eigen Gewissen/ von solchen sagt S. Paulus Tit. 3. Einen Ketz̄er soltu meiden/ wenn er eins oder zwier vermant ist/ und solt wissen das ein solcher verkehrt ist/ und sündigt autocarictos, das ist/ mutwillig/ und wissentlich und wil im Irrthum verdamt bleiben. Aber S. Augustinus wil seinen Irrthum gern bekennen/ und ihm sagen lassen/ darum kan er kein Ketz̄er sein/ wenn er gleich irrete. Tom. VII. Ien. in lib de Conciliis, fol. 240. Hæc Megalandri vox voluntatis aliquam malitiam de necessitate hæreseos palam statuit, adeoque solius intellectus in fundamento salutis error Hæresis completa secundum B. Lutherum non est. Iisdem vestigiis B. Gerhardus insitit, qui Tomo VI. Locorum Theol. Sicut, ait, vera & salvifica Fides notitiam in mente & assensum in intellectu ac fiduciam in voluntate: ita Hæresis in intellectu errorem & in voluntate Pertinaciam simul complectitur. Verba D. Leonhardi Hutteri ex Irenico jam superius prolata sunt, quibus eum tantum errorem facere hæreticum statuit, qui directe in aliquem fidei articulum impingit & PERTINACITER defenditur. D. Meisnero in Systemate Theologico Parte I. Gener. disp. X. de Hæreticis in genere theor. II. Hæreticus definitur Persona in Ecclesie militantis gremio constituta, articulum aliquem fidei principalem aliter intelligens ac interpretans, quam sensus Spiritus S. flagitat vel admittit idque MALITIOSE, PERTINACITER & non sine aliquo Ecclesie offendiculo.

Io. B. Horneus in Compend. Theol. lib III. C. I. Th.
 36. *Heresis est error pertinax: Nam sepe quod heresis
 est ei qui rem percipit & pertinaciter negat, id non est
 illi, qui minus rem penetrat nec ex pertinacia adver-
 sandi Verbo Dei, sed ex ignorantia invincibili aberrat.*

§. XLIX.

Calvinianis vel ut ipsi se vocant, Reformatis æ-
 que ac nobis Pertinacia inter Hæreseos requisita col-
 locatur. Lambertus Danaus eruditissimi commen-
 tatorioli in Augustini libellum de Hæresibus autor in
 Prolegomenis cap. 3. exferre: *Pertinaciam, inquit,
 Heresis requirit non levem tantum & momentaneam o-
 pinionem, que statim in nobis labascat: percat & mu-
 tetur, quia propositum animi requirit Heresis.* Et
 paulo post addit: *In summa hæreticus est, qui heresim
 i. e. falsam de aliquo fidei capite sententiam sequitur,
 quam OBSTINATE defendit.* Amandus Polanus in Syn-
 tagmate Theol. Christ. lib. VII. cap. XXII. Hæreti-
 cum his tribus constitui affirmat, *Errore, Eviçtione
 & contumacia.* *Error, ait, non quivis hæreticum fa-
 cit -- sed ille, qui in fidei Christianæ fundamentum im-
 pingit.* *Heresis enim proprie est in questionibus fidei.*
*Deinde non omnis qui errat in fide, est hæreticus: potest
 enim ex simplicitate & ignorantia errare in fide, nec
 quisquis sic errat, ut tamen veriora & meliora docen-
 tem paratus sit audire hæreticus est, nec omnis, qui se-
 mel aut bis erroris convictus est, sed quisquis in errore de-
 monstrato & autoritate Verbi Dei eviçto est contumax
 & in eo persistit. -- Est enim PROPRIA FORMA Hæ-
 reseos MENTIS ERROR VOLUNTATE PERTINACI
 CONFIRMATVS.* Agmen Doctorum insignis ille
 Canonum & Rituum Veteris Ecclesiæ Interpres M.
 An-

Antonius de Dominis claudat, qui l. VII. de Rep. Eccl. cap. X. in rem præsentem scribit: *Excludimus ab Ecclesia Hæreticos, quia illi integram fidem non habent neque eam volunt ab Ecclesia accipere, sed contempto Ecclesiæ Catholicæ sensu in errore suo obstinate & pertinaciter persistunt. --- Si tamen hæreticus in unitate Ecclesiæ perseveret nolitque ab ea abrumpi, sed pacem cum ea non fictè ad decipiendum, sed vere habere velit neminem condemnans (uti olim fecit Cyprianus cum suis) talis cum sit materialiter duntaxat hæreticus, non est ullo modo excludendus. Nam licet opinione sua deceptus integram fidem non habeat, cum tamen Ecclesiam Catholicam credat & nolit eam deserere, si vere error ipsius est error in fide, deponet tandem errorem, quia discet ab Ecclesia veritatem, imo dum credit Ecclesiam virtute quodammodo damnat suum errorem, si illum damnat Ecclesia. Videmus inde, quod Vir ingenio iudicioque maximus Pertinaciam ad Hæresin corvequirat. Hæc una si absit, non censet nisi materialem hæresin esse, & qui sic errat, hunc ab Ecclesia exclusum non vult. Constat ergo ex Pontificiis, Lutheranis, Calvinianis Doctores allegatos consentire, quod citra Pertinaciam formalis Hæresis non sit. Pertinaciter autem errare dicitur, qui meliora doctus non est corrigi paratus vel cum rem aliter scire posset ac deberet, scire tamen non vult velqui. Veritatem negligit aut data opera impugnat.*

§. L.

Huic Doctrinæ opponi possunt seqq. (1) Si Pertinacia sit Hæresi intrinseca, sequitur neminem ab Ecclesia pro hæretico declarari posse, cum Pertinacia sit vitium in animo reconditum, de quo exteri-

us,

us, nisi per signa sæpe fallacia judicari non potest. Consequens est falsum & praxi in Oecumenicis Conciliis exercitæ contrarium: Legimus enim quod Ecclesia Arium, Macedonium, Nestorium, Eutychem, Pelagium non tantum Hæreticos, sed & Hæresiar-chas extremum anathema promeritos declaraverit. Falsum ergo est Antecedens, puta quod Pertinacia sit Hæresi intrinseca. Resp. (I) per instantiam: Eodem modo ostendi poterat, nemini in Ecclesia constare, qui sint idololatræ, Iudæi vel Turcæ, imo semota Pertinacia, si Hæresis nihil foret aliud, quam ignorantia vel negatio articuli fundamentalis, unde vel sic cognoscemus quinam sint, veri ac formales hæretici necne? nam ad hæc omnia occultum aliquod animi, sive intellectus sive voluntatis vitium, & ut serio illa, non simulate fiant, requiritur: neque enim formalis est infidelis vel hæreticus, qui in *speciem* tantum, forsitan metu Tyranni aut spe lucri Fidem sive ex toto sive ex parte exterius abnegat, & Veritatem *tacito sub corde* reservat. Sed quis hic *neg- διορῶσιν* ager & veros ac formales infideles vel hæreticos (etiam sine pertinacia spectatos) nobis monstrabit? An propterea dicemus infideles & hæreticos non posse cognosci? Dicimus (II) Neg. Conseq. Hæresis enim nunc in *materia*, nunc in *forma* sumitur, vel hæreticus modo materialiter, modo formaliter denominatur. Etiam si Pertinacia ad Hæresin formaliter sumtam necessaria sit, Ecclesiæ tamen de Hæreseon materia vel de hæreticis materialiter dictis iudicium suum est integrum h. e. Ecclesia in Conciliis vel alias collecta indicium illorum dogmatum facere potest, quorum ignorantia vel negatio accedente Per-

I
 tinacia

tinacia Hæresin format vel formales hæreticos efficit. Denique ex verbis aliisque signis, de ipsis formalibus hæreticis *valida præsumtio* habetur. Si qui enim nec spe nec metu inducti. Doctrinam fundamenti evertant totiesque moniti, refutati & victas manus præbere coacti errorem suum non tantum non deponant, sed defendere atque incrustare aliosque seducere pergant & Ecclesiam subinde eludant, ut Arius &c. hæresiarche factitarunt, hos tales *præsumptive* formales hæreticos recte dixeris. Qualem enim quisque se in externo ecclesiæ foro gerit, talis recte ab Ecclesiâ judicatur. *Ex verbis tuis te iudicio, serve nequam*, ait Christus Luc. XIX. 22.

§. LI.

Alterum, quod objici poterat, est: Quod si Pertinacia ad complendam Hæresin necessaria sit, hodie inter Photinianos multi erunt homines simplices atque idiotæ, rustici, opifices, mulierculæ &c. qui omnes mysterium SS. Trinitatis constanter, at sine pertinacia negant, sed ex nostra hypothese veri ac formales hæretici non erunt, quod videtur *στωρον*. Resp. si qui tales sint ex Antitrinitariis (quod divino iudicio committimus) qui citra Pertinaciam in fundamento errant, parati deserere errorem, modo anfa melioris informationis detur & conscientia a scrupulis liberetur, hos non nisi materiales hæreticos dicere nihil est absurdi Certe S. Augustinus notabile discrimen inter hæreticos & hæreticis credentes constituit lib. de Vtilit. credendi c. 1. *Hæreticis autem credentes dicuntur in communione hæreticorum homines simplices, qui imaginatione quadam veritatis & pietatis ab hæreticis illi assentiuntur hæresi non animi qui-*

quidem obstinatione, sed cordis quadam simplicitate & facilitate sive levitate temeritateque credendi. Itaque de suo errore admoniti neque contendunt neque pugnant, sed vel respiscunt vel cedere parati sunt, uti eos describit Lamb. Danaus in prolegomenis super lib. August. ad Quodv.

§. LII.

Instas: Si tales non sint formales hæretici, cum hæresi sua, dummodo cætera recte vivant, poterunt salvari, quod est falsissimum, Resp. Negari Conseq. Sicut in Vet. Ecclesia Christiani, qui tormentis vel tormentorum metu victi thura vel victimas idolis obferebant, animo ab idolis alieno, non erant nisi materiales idololatræ, at non sequitur, propterea salvari in illo statu potuisse: Etiam si enim a formali idololatria excusentur, graviter tamen sub alio genere peccati deliquerunt nec censuris tantum ecclesiasticis subjecti, sed & gehennæ rei facti sunt juxta illud Luc. XII. 9. *Qui me negaverit coram hominibus, hunc vicissim negabo coram Patre meo, qui in calis est:* ita seducti ab hæreticis, si sint adeo stupidi atque hebetes & inopes mentis, ut informari rectius non possint, vel eo locorum degant, ubi *τῆς ὀρθοδοξίας* Doctores nulli, hi non sunt nisi materiales hæretici: at hinc non sequitur, quod cum errore suo salvari possint: nam si errore tuo hujusmodi dogma, sine quo cognito & credito Deus simpliciter neminem vult salvum evertas, damnatio tua justa est non ex eo quidem, quod formalis sis hæreticus, sed quod ignores vel non credas dogma consequendæ salutis simpliciter necessarium; estque error tuus citra pertinaciam damnabilis non quod citra pertinaciam consummata fit

fit Hæresis, sed propter summum illum rigorem, quo Deus fidem hujus vel illius dogmatis errori tuo oppositi a Te exigit. Rem simili illustremus. Ponus hominem nulli Religioni addictum nec Christianum, nec Turcam, nec Judæum nec Paganum in puris naturalibus hærentem. Hunc in illo statu salvari impossibile est, quia viam consequendæ salutis nescit. Sicut ergo hic talis propter solam ignorantiam mediorum salutis salute excidit, cum ceteros non nuda ignorantia, sed eidem superaddita falsa Religio, a qua *Infideles* dicuntur, cælo excludat: ita inter professos fidem Christi alies solitarii in fundamento error, alios non error tantum, sed adjuncta eidem Pertinacia, a qua formales sunt hæreticis, condemnat.

§. LIII.

Placet nobis de iis, qui ex simplicitate & bona fide in fundamento errant, modestia Salviani Massiliensis, qui de Arianis (at quantis Hæreticis!) ita censeret: *Qui apud nos sunt hæretici apud se non sunt. Nam in tantum se Catholicos judicant, ut nos ipsos titulo hæreticæ appellationis infament. Nos eos injuriam facere divine generationi certi sumus, quod minorem Patre Filium dicant. Illi nos injuriosos, Patri existimant, quia æqualem Patri filium præsumimus. Honor Dei apud nos est, sed illi hoc arbitrantur honorem divinitatis esse, quod credunt. Inofficiosi sunt, sed illis hoc summum est Religionis officium. Impii sunt, sed hoc putant veram esse pietatem. Errant ergo sed bono animo errant, non odio sed affectu Dei, honorare se Deum atque amare credentes. Quamvis non habeant reclam fidem, illi tamen existimant hoc perfectam charitatem. Qualiter pro hoc ipso*

ipso falsæ opinionis errore in die iudicii puniendi sunt, nullus potest scire nisi Iudex. Hæc satis moderate Episcopus ille Massiliensium, qui A. CCCCLX. floruit, lib. V. de Provid. Objicit tandem: Si pertinacia hæresin efformat, sequitur omnem errorem, cum pertinacia accesserit, etiam in re levissima hæresin esse, quia Pertinacia errores, quosvis circa fidem damnabiles facit. Resp. Neg. Consequens. Etiam si enim Pertinacia sit forma Hæreseos, nondum tamen sequitur in quavis materia, accedente Pertinacia, esse hæresin. Sicut ad hominem non tantum anima rationalis, quæ est forma, sed & corpus organicum, quod est materia hominis, correquiritur: ita ad Hæresin non sufficit Pertinacia, sed & certa atque determinata materia, quæ est *Dogma Apostolicis literis oppositum vel superinductum*, coexigitur, & ex his demum conjunctis Hæresis enascitur, ut proinde non in quavis circa Religionem Christianam materia error vocari hæresis possit, licet omnis error Pertinaciæ accessu damnabilis fiat. Ex his tandem concluditur, Quod HÆRESIS SIT HOMINIS FIDEM CHRISTIANAM PROFITENTIS PERTINAX ERROR DOGMATI APOSTOLICIS LITERIS CLARE COMPREHENSO DIRECTE OPPOSITVS VEL PRO APOSTOLICO SVPERINDVCTVS.

§. LIV.

Sequiori ævo cum S. Scriptura, Catholicorum adeoque etiam hæreticorum dogmatum infallibilis index sub Papatu eviliisset, nota hæretici fuit nudus isque pertinax ab Ecclesia (Romana) dissensus. Hinc scribit Petrus A. C. clcxxx Cluniacensium Abbas: *Sola Pertinacia Ecclesiæ Doctrinæ resistens Hæreticum facit.*

facit. Epist. II. Hinc est, quod optimi quique Viri, qui errores & abusus Ecclesiæ in vectos redarguerunt & dogmata Ecclesiastica ad amuffim S. Scripturæ exegerunt, Hæresiarchæ & hæreticorum pessimi proclamati sint. Ejus rei exemplo olim fuere Waldenses vel Pauperes de Lugduno, de quibus ipsi eorum aduersarii fatentur, quod secta maxime diuturna fuerit, quippe quæ a tempore Sylvestri vel Constantini M. juxta alios a tempore Apostolorum duraverit. 2. quod secta universalis & per Orbem longe lateque fuerit dispersa. 3. quod magnam præ se pietatem tulerit, nec in alio deliquerit, nisi quod *Romanam Ecclesiam* blasphemaverit. Sed hæc jam eo tempore reprehendi merebatur. Fatentur iidem Waldensium hostes, quorum testimonia cum integra Waldensium Historia in *Flacii catalogo Testium Veritatis* utiliter legi possunt, ab hac secta articulos omnes in Symbolo admissos, sed propter hoc unum Hæreticis accensitos, quod a *communi doctrina Ecclesiæ* secesserint eamque erroris accusaverint. Dicti alio nomine sunt *Cathari* vel ideo quod puram & honestam agerent vitam, vel in memoriam veterum hæreticorum e Schola Novati prodeuntium, qui a suo cætu lapsos, licet Penitentes, excludebant & similiter Cathari vocabantur; atque hinc cæpit germanica vox ein Käßer vel Käßer q. d. unus ex Catharis. e. ex iis, qui in ecclesiam Pontificiam ob inductos errores invehuntur. Quam vocis originem si spectemus, Evangelicos, qui dicimur ac Protestantes nos esse Catharos (Käßer oder Käßer) fatemur, quia ab Ecclesia Pontificia dissentimus eamque plurimum errorum convincimus. Sed eo sensu Catharus non est hæreticus, prout

nos

nos de Hæresi nunc egimus, sed homo ab errore immunis, Vitam & Doctrinam purus, errorum in Ecclesia Rom. annotator.

§. LV.

Quicquid de eo sit, nos in solidum negamus nudum ab ecclesia dissenfum circa dogmata, de quibus tacet Scriptura, per se hæresin esse: nam hæresis est error Apostolorum doctrinæ oppositus. Hæc vero sufficienter Apostolicis literis (seposito, Ecclesiæ suffragio) tradita est. Dein Hæresis est error in necessariis ad salutem. Sed, hæc ordinare solius Dei est in suo Verbo. Verbum autem Θεῶν ἡμῶν, præter scriptum vel a scripto diversum est nullum. Dein esto, quod ecclesia sit infallibilis, hæc tamen *divina magisteria* latius quam ad fundamentalia non extenditur & h. m. verum est, quod dissenfus ab ecclesia doctrinam fundamenti proponente sit hæresis, non præcise ideo, quod ab Ecclesia, sed quod a dogmate S. S. Literis clare contento, cujus custos & interpres est ecclesia, discrepet. In Cæteris autem uti ecclesia non particularis tantum, qualis est Romana, sed & Univerſalis errandi periculo subiecta est, ita fieri potest, ut quis a communi doctrina ecclesiæ dissentiat, nec tantum non sit hæreticus, sed nec errans quidem. Optime Rabanus Maurus, qui post initia seculi IX. Abbas Fuldæ, post Episcopus Mogunt. fuit, l. II. de instit. Cleric. c. 58. scribit, *Hereses græca voce dictæ sunt, quas quisque suo arbitrio ipse elegit. Nobis vero nihil ex nostro arbitrio inducere licet, sed nec eligere, quod aliquis de suo arbitrio induxerit. Apostolos Dei habemus autores qui nec ipsi quicquam ex suo arbitrio quod inducerent elegerunt, sed acceptam a CHRISTO*

K

disci-

disciplinam fideliter Nationibus assignarunt. In eadem doctrina etiam nec acquiescimus.

§. LVI.

Tandem eo res deducta est, ut quid sit Hæresis ex solius Pontificis Rom. pro cathedra determinantis ore fuerit suspensum: cum enim Papistæ in Rom. suum Præsulem jus condendi novos articulos novaque Sacramenta conferant, fieri aliter non potest, quin eidem de Hæresibus statuendi potestas sit. Ita nos omnino Hæretici sumus, quos Pontifex Hæreticos de Petri Cathedra, ut loquuntur, aus vollenmer macht des Apostolischen Stuels (lieber Stuel knacke nicht! addit Lutherus in notis ad Bullam Clementis VII. Tomo III. Ien.) per horribilem Cænæ Dominicæ Bullam (vere Bullam) solenniter quotannis proclamatur; Sunt adhuc in Papatu multa dogmata adia phora, quorum affirmatio & negatio hæctenus ad salutem perinde est (v. g. Immaculata Conceptio B. Virginis) sed cum definitio Rom. Pontificis accesserit, citra notam Hæreseos nemo contrarium dixerit, nisi fallat vitio creatus ille Hæreseon censor, & Iesuitica ejus caterva. Graviter ea de re & merito *Jacobus Rex Britannia* in Apologia sua pro Juramento Fidelitatis omnibus Christianis Monarchis atque Ordinibus inscripta conqueritur: *Hæreticus (ait) censeri non debeo, ut qui Scripturis Canonicis credo tribusque Fidei Symbolis, primisque quatuor Generalibus Conciliis adbareo. Si nimis facilis & credulus, præsertim nova dogmata asserentibus esse nolo, eruditiores fortasse fidei meæ infirmitatem miserabuntur, sed me nemo, scio, pro Hæretico habebit, nisi forte qui pro Deo Papam colunt, eumque sic habent quasi Scripturam loquentem, ut nec*

*nec Hæresin aliter definiant, quam opinionem quamcun-
que in causis fidei decisioni Papali contrariam. Extat
Regia hæc & egregia Apologia in Chitrai Saxoniam.*

§. LVII.

Verum dogma istud, quo ad solum Papam su-
prema cognitio hæreseon defertur, in Infallibilitate
R. P. nititur, misero illo ac ruinoso totius Papatus
fundamento, quo diruto præsens dogma concidit:
nam si Papa errandi periculo subditur, de articulis
Fidei & quæ iis opponuntur, de Hæresibus extra S.
Scripturam tuto h. e. ita, ut secure in illius definiti-
one acquiescas, statuere non potest. Sed jam sæpi-
us Nostrates novum hoc & in omni antiquitate in-
auditum Fidei principum: Quicquid Rom. Pontifex
ex cathedra dæterminat, infallibiliter verum est,
confutarunt. Inprimis B. Calixtus cum alibi passim,
tum in altero suo Responso Moguntinis opposito de
hac causa, quam pertractare nostri jam instituti non
est, legi meretur. Bene autem est, quod inter ipsos
pontificios multi sint, quos absurdæ hujus & SS. Li-
teris æque ac priscis seculis incognitæ Doctrinæ de
Papa, infallibili Dictatore Fidei pudet, nec hodie a-
gnoscent. Placet nobis sententia *Wilhelmi Occami*,
qui Dial. p. I. l. II. c. XII. sic scribit: *Quantum ad ea,
quæ spectant ad fidem nostram nec ex voluntate humana
dependent, non potest Summus PONTIFEX nec etiam
tota ECCLESIA Dei de assertione non vera facere ve-
ram nec de assertione non falsa facere falsam, nec de as-
sertione non catholica facere catholicam, nec de assertio-
ne non hæretica facere hæreticam, & ideo non potest no-
vum articulum fidei facere nec de non hæresi potest face-
re hæresin quocumque modo, quia sicut veritates Catho-
licæ*

licae absque omni approbatione Ecclesia ex natura rei sunt immutabiles & immutabiliter verae: ita immutabiliter sunt Catholicae reputandae, & consimiliter sicut haereses absque omni damnatione Ecclesiae sunt falsae: ita absque omni damnatione Ecclesiae sunt haereses. Hæc ex re & vero Occam, quem sequitur Gabr. Biel. in III. sent. dist. XXV. q. unica art. 3. Sed latius de his agentem vide M. Antonium de Dominis l. VII. de Rep. cap. eod. Nos jam exposita NATVRA HÆRESION, quæ ipsi S. Augustino visa fuit difficilima, receptui canimus. Reliqua quæ de hæreticis in Theol. Morali expediri solent v. g. Quid de Baptismo Hæreticorum, de quo olim controversia cum S. Cypriano martyre fuit, statuendum? an Sacris Hæreticorum communicare vel saltem interesse liceat? Qua Pæna, civili an ecclesiastica afficiendi sint hæretici? An homini hæretico munus Susceptoris in Baptismo concedendum? An hæretico servanda Fides? etc. casus morales peculiari Exercitationi reservamus. Jam esto

IMMORTALI DEO
IMMORTALIS GLORIA!

68802

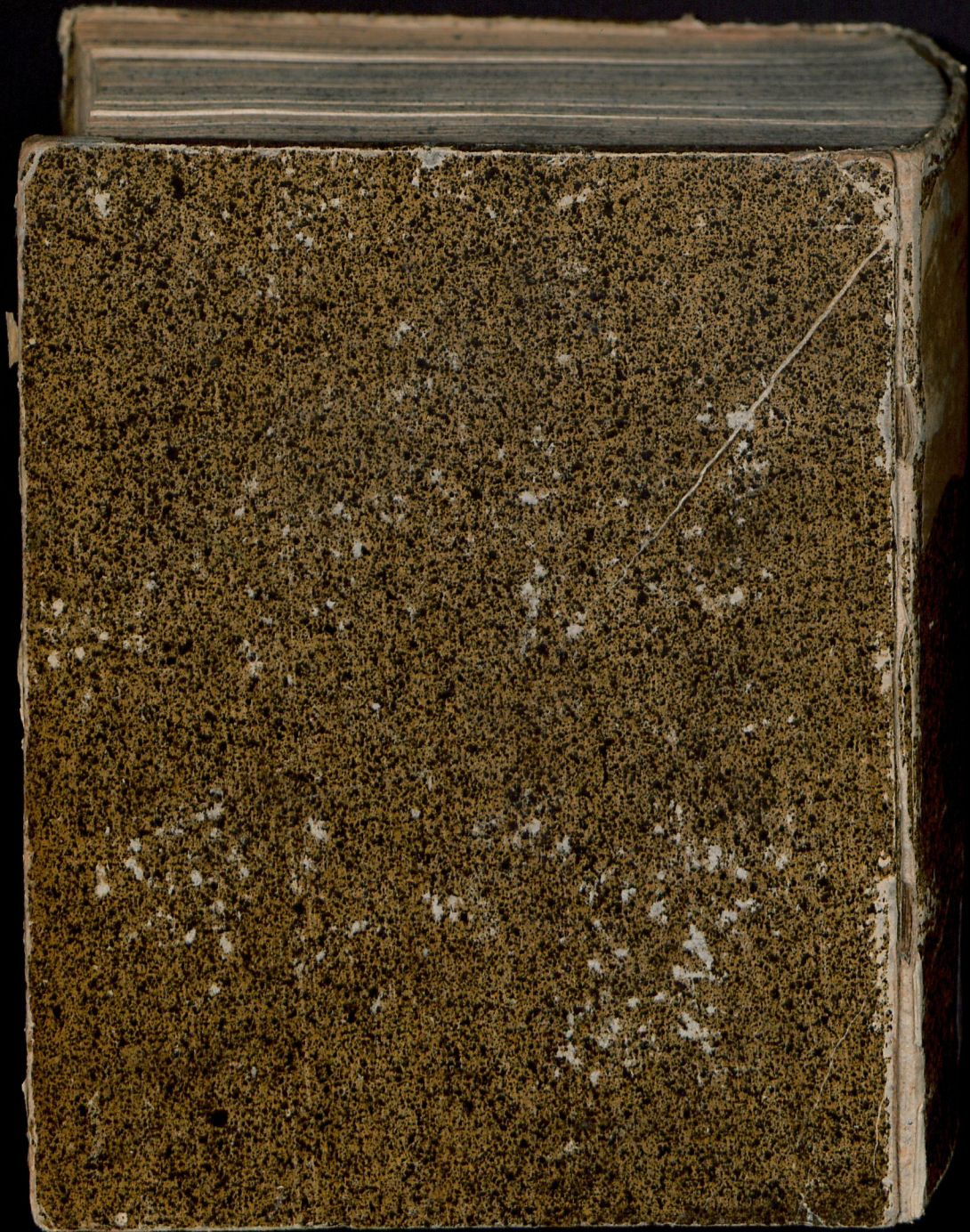
ULB Halle 3
002 625 814

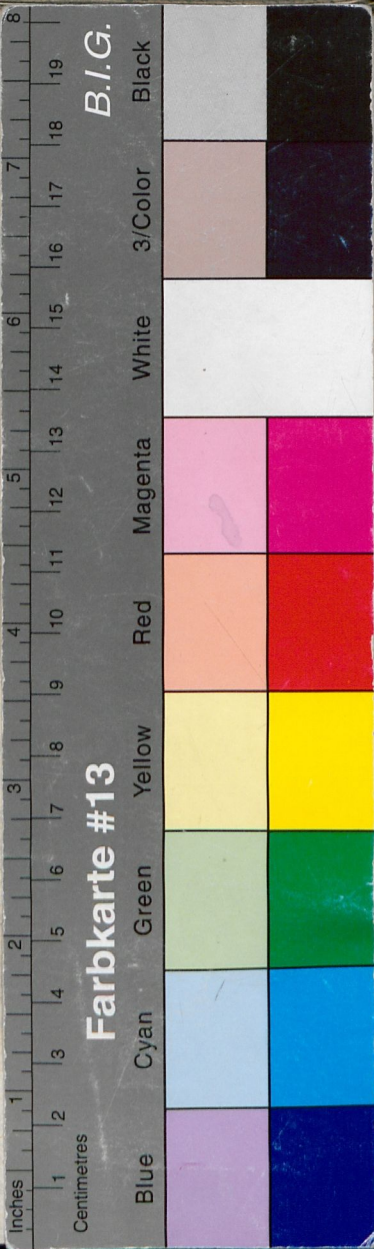

58

AB 68802

D. JOACHIMI HILDEBRANDI
P. P. IN ACADEMIA JULIA

19

DE
H A E R E S I
I N G E N E R E
DISPUTATIO.

EDITIO NOVISSIMA.

HELMSTADII
EX OFFICINA SCHNORRIANA.
MDCCLXXXVII.

9:)

